

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Władysław SZAFER (1886–1970) – botanik, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i dyrektor krakowskiego Ogrodu Botanicznego. Organizator i dyrektor Instytutu Botaniki PAN w Krakowie; twórca polskiej szkoły paleobotanicznej; członek Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk.

Tablica pamiątkowa ufundowana i odsłonięta w roku 1986 z okazji uroczystości nadania Instytutowi Botaniki PAN w Krakowie imienia W. Szafera w setną rocznicę urodzin Uczzonego. Tablica znajduje się na frontonie Instytutu Botaniki PAN przy ulicy Lubicz 46; zaprojektowana i wykonana została w brązie przez krakowskiego artystę-grafika Józefa Adamczyka. *wymiary: 69,0 x 113,5 cm.*

opracował: Zbigniew MIREK

Rewers i awers Medalu im. Profesora Władysława Szafera.

Medal z brązu (wielkość naturalna). Przyznawany jest corocznie przez Polskie Towarzystwo Botaniczne za wybitne publikacje z zakresu botaniki.

opracował: Zbigniew MIREK

ROZSTANIA OBITUARIES

PROF. DR HAB. IRENA TUROWSKA

(30.XI.1900–4.I.1990)

W dniu 4 stycznia 1990 r. dobiegło końca nadzwyczaj pracowite i owocne dla nauki życie prof. dr hab. Ireny Turowskiej, byłego wieloletniego kierownika Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej im. M. Kopernika w Krakowie.

Profesor I. Turowska, urodziła się 30 listopada 1900 roku w Krakowie. Cały, prawie 90-letni okres życia związała ze swym ukochanym miastem, w którym osiągnęła wszystkie etapy wykształcenia oraz stopnie i tytuły naukowe. Studia botaniczne odbyła na Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskując w 1926 roku dyplom na podstawie pracy pt. *Biologia samodziwnych bakterii*, opublikowanej w *Przyrodniku* w 1925 r. Pracę badawczą rozpoczęła w Instytucie Botanicznym UJ. W latach 1925–1930 pracowała w szkolnictwie średnim w Krakowie, prowadząc równocześnie badania związane ze swą rozprawą doktorską, wykonywaną pod kierunkiem prof. W. Szafera. Tematem pracy były obserwacje nad warunkami rozwoju bakterii żelazistych. Stopień doktora filozofii UJ uzyskała w roku 1930 i objęła etat starszego asystenta Zakładu Botaniki Farmaceutycznej UJ. Przedmiotem jej dalszych badań były problemy związane z mikrobiologią wód siarczanych. Na podstawie uzyskanych wyników Autorka wysunęła hipotezę dotyczącą filogenezy niektórych spośród ba-

danych gatunków bakterii siarczanych i żelazistych. Wyniki pracy zostały wykorzystane przy ocenie leczniczych właściwości źródeł mineralnych, co podkreślił prof. Sabatowski w swej *Balneologii* (1947). Po zakończeniu zaplanowanych badań mikroflory wód w roku 1939 prof. I. Turowska podjęła tematykę bezpośrednio związaną z pracami Katedry Botaniki Farmaceutycznej. Przedmiotem szczególnego Jej zainteresowania stały się rośliny olejkodajne. Prace te miały aspekt praktyczny i przyczyniły się do uniezależnienia kraju od importu kosztownych, roślinnych olejków eterycznych.

Wybuch II wojny światowej przerwał prace eksperymentalne prof. I. Turowskiej. W latach 1939–1941 zajęła się uprawą roślin leczniczych. W roku 1941 podjęła pracę w Ogrodzie Roślin Leczniczych należącym do Ogrodu Botanicznego UJ. W 1945 roku razem z prof. J. Wołoszyńską, kierownikiem Katedry Botaniki Farmaceutycznej UJ, rozpoczęła reorganizację Katedry. Ukończyła przerwana przed wojną pracę habilitacyjną pt. *Serdecznik pospolity odmiana włosista – Leonurus cardiaca L. var. villosa* i w roku 1947 habilitowała się na Wydziale Filozoficznym UJ. Po śmierci prof. J. Wołoszyńskiej, w 1951 roku przejęła obowiązki kierownika Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej w Krakowie, a rok później została formalnie kierownikiem tej placówki. W 1954 roku uzyskała tytuł profesora nadzwyczajnego, a w roku 1962 została profesorem zwyczajnym.

Tematyka prac prof. I. Turowskiej oraz Jej zespołu, obejmowała następujące zagadnienia:

- 1) wzbogacenie krajowego asortymentu gatunków roślin leczniczych o nowe jednostki systematyczne lub poszerzanie informacji farmakobotanicznych o już używanych surowcach,
- 2) opracowywanie prostych metod wstępnej oceny wartości surowców leczniczych,
- 3) poszukiwanie roślinnych substancji mitostatycznych i mitodepresyjnych,
- 4) badanie składu chemicznego grzybów wielkoowocnikowych oraz biologicznej aktywności wykrytych substancji,
- 5) ocenę krajowych zasobów roślin leczniczych i rejonizację zbiorów,
- 6) opracowania o charakterze historycznym. Z tego zakresu prof. I. Turowska opublikowała w postaci książkowej *Historię zielarstwa* oraz *Materiały do historii Katedr Botaniki Farmaceutycznej w Polsce*.

Rezultatem prac dydaktycznych prof. I. Turowskiej były m. in. skrypty przeznaczone dla studentów Wydziału Farmaceutycznego: *Botanika Farmaceutyczna* (cztery wydania), *Rośliny nasienne* (trzy wydania), *Rośliny zarodnikowe* wspólnie z Z. Podbielkowskim i W. Wojewodą (dwa wydania), *Skorowidz fito-histo-chemiczny* wspólnie z S. Kohlmuńzerem i J. Węgiel.

Wśród najważniejszych publikacji ostatniego

okresu należy wymienić *Zarys zielarstwa. Problemy współczesne* (napisane wspólnie z J. Kozłowskim i L. Golczem).

Dorobek naukowy prof. I. Turowskiej obejmuje łącznie 210 publikacji. W latach pełnienia funkcji kierowniczej przez prof. I. Turowską, obejmujących okres 1951-1971, opublikowano w Katedrze 128 prac doświadczalnych, 28 referatów lub instruktażowych, 6 recenzji, 11 monografii, podręczników, względnie skryptów.

Ponadto prof. I. Turowska była promotorem 7 przewodów doktorskich, opiekunką 4 przewodów habilitacyjnych, recenzentem 10 prac doktorskich oraz 7 rozpraw habilitacyjnych. Recenzowała dorobek naukowy 6 samodzielnych pracowników nauki w związku z ich awansem na profesorów nadzwyczajnych i zwyczajnych.

Bogata była również działalność organizatorska prof. I. Turowskiej związana z nauką i nauczaniem, wychodząca poza ramy uczelni. W roku 1945 objęła funkcję wiceprezesa Polskiego Związku Zielarskiego i redaktora organu Związku *Przeglądu Zielarskiego*. Brała udział w wielu kursach zielarskich przeznaczonych dla osób zajmujących się uprawą roślin leczniczych. Wykładała także botanikę farmaceutyczną i farmakognozję na kursach dokształcających dla pomocników aptekarskich.

Gdy powstała Komisja Nauk Farmaceutycznych Polskiej Akademii Umiejętności, prof. I. Turowska objęła funkcję jej sekretarza i dyrektora wydawnictw. W tym czasie zorganizowała i redagowała rocznik *Prace Komisji Nauk Farmaceutycznych PAU*, które później zostały przekształcone w *Dissertationes Pharmaceuticae*. W latach 1958-1970 pełniła obowiązki opiekuna naukowego wydawnictw skryptowych w Akademii Medycznej w Krakowie. Brała również czynny udział w pracach stowarzyszeń naukowych, organizacji społecznych oraz komitetów i komisji naukowych. Była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika, Amerykańskiego Towarzystwa Postępu Nauk (ASSS), Komisji Biologicznej Krakowskiego Oddziału PAN, Komisji Farmaceutycznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Komitetu Botanicznego PAN, Zespołu Historii Botaniki PAN, Rady Naukowej Ogrodu Botanicznego UJ, a także członkiem komitetów redakcyjnych kilku czasopism, m. in. *Annales Academiae Medicae Cracoviensis*. Za swe wybitne zasługi została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Krzyżem Zasługi oraz wyróżniona Nagrodą I stopnia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, a także licznymi nagrodami rektora Akademii Medycznej.

Z dniem 1.X.1971 roku I. Turowska przeszła na emeryturę; lecz w dalszym ciągu związana była z pracą naukową i organizacyjną macierzystej Katedry. Do końca zachowała wspaniałą pamięć i zdolność do pracy. W maju 1989 r. zdołała jeszcze przygotować

i oddać do druku III wydanie skryptu *Rośliny nasienne*.

Odeszła po kilkutygodniowej chorobie, pełna wewnętrznego spokoju i godności, pogodzona z odwiecznym losem ziemskiego przemijania, wypełniając do końca obowiązki naukowca i nauczyciela akademickiego. Liczne grono uczestników uroczystości pogrzebowych żegnało Profesor Irenę Turowską na Mszy Św. żałobnej, a następnie na Cmentarzu w Bronowicach Wielkich.

Bogaty i cenny dorobek naukowy prof. I. Turowskiej został utrwalony w krajowym i światowym piśmiennictwie, natomiast wspaniałe cechy Jej charakteru: skromność, pracowitość, dobroć i życzliwość pozostaną w pamięci osób, które miały szczęście z Nią współpracować. Śmierć prof. I. Turowskiej jest bolesną i niepowetowaną stratą dla polskiej nauki, w szczególności dla dyscyplin związanych z lekiem roślinnym. Wydział Farmaceutyczny oraz Zespół Katedry Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej w Krakowie straciły wspaniałego Wychowawcę i Nauczyciela młodzieży studenckiej.

Jan GRZYBEK

PROF. DR RYSZARD BOHR

(15.I.1926-19.XII.1987)

Urodził się w Kołomyi. Po wojnie, w 1946 roku zamieszkał w Toruniu, gdzie ukończył studia biologiczne na Uniwersytecie M. Kopernika. Na uczelni tej zdobył wszystkie kolejne stopnie i tytuły naukowe. Był autorem wielu prac z dziedziny algologii i ekologii. Profesor Ryszard Bohr był członkiem wielu krajowych i międzynarodowych organizacji naukowych, redaktorem czasopism naukowych w kraju i za granicą. Położył ogromne zasługi dla Uniwersytetu M. Kopernika zarówno jako dziekan Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi oraz prorektor i rektor uczelni, oraz jako organizator życia naukowego, m. in. kierownik Zakładu Taksonomii, Ekologii Roślin i Ochrony Przyrody UMK. Odszedł w pełni sił twórczych.

Marta LUŚCIŃSKA

DR ANDRZEJ OLEKSOWICZ

(4.IV.1952-23.IX.1989)

Urodził się w Gdańsku. Studia biologiczne oraz kariera naukowa dr A. Oleksowicza związane były z Uniwersytetem M. Kopernika w Toruniu. Tam właśnie, pod kierunkiem prof. R. Bohra, specjalizował się w taksonomii i ekologii glonów. Przygotował rozprawę habilitacyjną pt. *Dynamika zbiorowisk glonów w troficznie zróżnicowanych jeziorach Pojezierza Kaszubskiego*. Praca ta uzyskała bardzo przychylne opinie recenzentów, niestety śmierć

jej Autora przerwała rozpoczęty przewód habilitacyjny. Doktor Andrzej Oleksowicz był członkiem kilku towarzystw naukowych, pełnił ostatnio funkcję wiceprzewodniczącego Sekcji Fykologicznej PTB. Zmarł nagle 23 września 1989 roku wracając z naukowej wyprawy na Spitsbergen.

Marta LUŚCIŃSKA

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

ANTONI REHMAN (REHMANN)
(1840–1917)

W 150-ROCZNICĘ URODZIN

Antoni Rehman (Rehmann) (1840–1917)
– in 150th anniversary of his birth

W gronie polskich uczonych Antoni Rehman zajmuje szczególną pozycję. Wybitny podróżnik należący do pionierów badań przyrodniczych Południowej Afryki, Krymu i Kaukazu, znakomity

znawca flory Europy, łączył zainteresowania botaniczne z szeroką wiedzą geograficzną. W dziejach nauki polskiej zapisał się przede wszystkim jako jeden z pierwszych fitogeografów i autor pionierskich opracowań z zakresu geografii fizycznej Polski. W nauce światowej ceniony jest jako twórca ogromnej kolekcji zielnikowej roślin naczyniowych i mszaków z Południowej Afryki i Azji Mniejszej, oraz odkrywca wielu nowych gatunków. Sto pięćdziesiąta rocznica urodzin, przypadająca w maju 1990 roku jest okazją do przypomnienia najważniejszych faktów z jego życia i działalności naukowej.

13.V.1840 – Antoni Rehman urodził się w Krakowie w rodzinie mistrza kominiarskiego Józefa Rehmana i Anny z Piotrowskich. Jego ojciec pochodził ze spolonizowanej rodziny niemieckiej, która przybyła do Polski na początku XIX w. W metryce urodzenia nazwisko posiada pisownię niemiecką (Rehmann). W przyszłości uczony ogłaszając prace w języku polskim będzie używał pisowni spolszczonej (Rehman). O związku rodziny Rehmannów z kulturą polską świadczy fakt, że brat botanika Feliks zginął w powstaniu styczniowym (1863), drugi brat Stanisław (1838–1899) zasłużył się w dziejach Krakowa jako m. in. założyciel Parku Krakowskiego, istniejącego do dzisiejszego dnia.

1853–1860 – Antoni Rehman uczęszcza do Gimnazjum św. Anny (Nowodworskiego) w Krakowie. Z tego okresu datują się Jego pierwsze zainteresowania botaniką – wpływ wybitnego podróżnika, odkrywcy nowych gatunków w Południowej Ameryce, Józefa Warszewicza (1812–1866), inspektora Ogrodu Botanicznego. Utrzymuje również kontakt z Franciszkiem Herbigiem (1791–1865), lekarzem wojskowym, autorem wielu prac florystycznych.

1860–1863 – Studiuje na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, głównie pod kierunkiem profesora botaniki Ignacego Rafała Czerwiakowskiego (1808–1882), zasłużonego autora podręczników uniwersyteckich. W 1862 r. ogłasza swoją pierwszą pracę florystyczną pt. *Die Gefäße – Kryptogamen von Westgalizien*.

1863–1867 – Pracuje na stanowisku asystenta katedry botaniki w Uniwersytecie Jagiellońskim.

13.I.1865 – Uzyskuje tytuł doktora filozofii na podstawie niepublikowanej pracy pt. *O życiu roślin słów kilka*. W tym samym roku zostaje członkiem Komisji Fizjograficznej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego (od 1872 r. – Akademii Umiejętności), w której działa niezwykle aktywnie przez długie lata.

1865 – Odbywa pierwszą naukową podróż do Galicji Wschodniej, korzystając z poparcia finansowego mecenasa nauki Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825–1899).

1866/1867 – Przebywa przez kilka miesięcy na Uniwersytecie w Monachium, gdzie prowadzi bada-

Racemidiscus andeticum (Fr.) (Chmielewski)
Lamarckia *Lamarckia*
 r 1864 des Dr. A. Rehman, KRAM-B 008898

Faksymile etykiety zielnikowej pisanej przez A. Rehmana

- nia mikroskopowe pod kierunkiem współtwórcy anatomii roślin, Karola Naegeli'ego (1817–1891).
- 15.V.1868 – Habituje się w Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie pracy *O utworach żywicznych drzew szyszkowych*, opublikowanej w 1870 r.
- 1868–1873 – Wykłada anatomię i fizjologię roślin w krakowskiej uczelni, oraz prowadzi wycieczki botaniczne ze studentami.
- 1868 – Wyjeżdża do południowo-zachodniej Rosji, zwiedzając Bessarabię, Podole i Gubernię Chersońską. W czasie podróży gromadzi materiały zielnikowe oraz prowadzi obserwacje geobotaniczne, których wyniki publikuje w pracy *Einige Notizen über die Vegetation der nördlichen Gestade des Schwarzen Meeres* (Brno 1872).
- 1873 – Przebywa na Kaukazie, gdzie przemierza pieszko słabo wówczas poznane obszary i jako jeden z pierwszych Europejczyków wchodzi m. in. na szczyt Kazbek (5033 m).
- 1874 – Zwiedza Krym, gdzie podróżuje pieszko górzystym wybrzeżem południowym; spośród wyższych szczytów górskich zdobywa Czatyrdah. W 1875 roku publikuje charakterystykę fitogeograficzną Krymu pt. *Ueber die Vegetations-Formationen der taurischen Halbinsel und ihre klimatischen Bedingungen* (Wiedeń 1875). Rośliny zebrane w podróżach po Rosji sprzedaje wybitnemu szwajcarskiemu systematykowi Edmundowi Boissierowi (1810–1885), który uwzględnił je w dziele *Flora orientalis* (Genewa 1867–1884, supl. 1888). W dalszej działalności Rehmana dużą rolę odegrał kontakt z Boissierem, który nabywa od niego materiały zielnikowe i udziela dotacji na wyjazdy.
- 1875–1877 – Odbyna pionierską wyprawę do słabo dotychczas poznanej Afryki południowej. Podróżując w niezwykle trudnych warunkach, głównie pieszko, od Przylądka Dobrej Nadziei, poprzez pustynię Karoo, oraz Góry Smocze dociera do Durbanu. Kolekcjonuje tam rośliny i prowadzi obserwacje nad związkiem ich rozmieszczenia z warunkami środowiska geograficznego. Po powrocie do kraju ogłasza pionierską pracę pt. *Geobotanische stosunki południowej Afryki* (Kraków 1880, preprint 1879).
- 1879–1880 – Wyjeżdża po raz drugi do południowej Afryki, gdzie prowadzi badania wschodnich ob-
- szarów Transwalu. Rezultatem tej podróży jest monografia z zakresu geografii fizycznej pt. *Das Transvaal-gebiet des südlichen Afrika in physikalisch-geographischer Beziehung* (Wiedeń 1883).
- 1880–1881 – Po otrzymaniu propozycji objęcia katedry geografii w Uniwersytecie Lwowskim przebywa na Uniwersytetach w Bonn i Wiedniu, gdzie uzupełnia swoją wiedzę z zakresu geografii pod kierunkiem m. in. wybitnego uczonego Ferdynanda Richthofena (1835–1903).
- 1882–1910 – Pracuje na stanowisku profesora geografii w Uniwersytecie Lwowskim. W związku z prowadzeniem szeroko zakrojonych prac nad geografą fizyczną Polski, odchodzi stopniowo od działalności botanicznej. W roku akademickim 1887/1888 pełni funkcję dziekana Wydziału Filozoficznego, a w 1888/1889 r. – rektora Uniwersytetu Lwowskiego.
- 1.X.1910 – Antoni Rehman odchodzi na emeryturę
- 12.I.1917 – Umiera we Lwowie, gdzie zostaje pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim.
- W historii nauki światowej Antoni Rehman znany jest głównie jako wybitny podróżnik, autor ogromnej kolekcji roślin, zgromadzonej w niezwykle trudnych warunkach w różnych częściach świata. Obejmowała ona pierwotnie około 30.000 okazów (ok. 6.000 gatunków) roślin naczyniowych oraz blisko 11.000 okazów (ok. 3.000 gatunków) mszaków. Zbiory te, sprzedawane przez Rehmana różnym placówkom botanicznym znajdują się dziś w wielu zielnikach Europy: Berlin (B¹), Budapeszt (BP), Edynburg (E), Genewa (G), Helsinki (H), Jena (JE), Kew (K), Kraków (KRA, KRAM), Leiden (L), Leningrad (LE), Lwów (LW), Manchester (MANCH), Meise (BR), Oxford (OXF), Paryż (PC), Sztokholm (S), Wiedeń (W), Würzburg (WB) i Zürich (Z); Południowej Afryki: Cape Town (BOL), Grahams-town (GRA), Durban (NH) i Pretoria (PRE); Ameryki Północnej: Cambridge (FH), Nowy Jork (NY) i Waszyngton (US).
- W materiałach zgromadzonych przez Rehmana znalazło się wiele nowych gatunków, opisanych później przez polskiego botanika Ignacego Szyzłowicza (1857–1910) oraz badaczy zachodnio europejskich, m. in. Edmunda Boissiera, Adolfa En-

¹ Akronimy zielników wg: Holmgren P. K. i in. 1981. Index Herbariorum.

glera, Ernesta Haeckla, K. Müllera z Halle i in. Większość nowych gatunków mszaków została opisana w wydawnictwach zielnikowych: *Musci austro-africani* (1875–1877) i *Hepaticae austro-africanae* (1890). Nazwy wielu z tych nowo opisanych taksonów ukuto od nazwiska Rehmana (patrz poniżej).

W dorobku uczonego na pierwszy plan wysuwają się pionierskie badania roślinności południowej Afryki, które zostały wysoko ocenione w ostatnim czasie (Gunn, Codd 1981, Codd, Gunn 1982). Cennym przyczynkiem do regionalnej geografii świata są również Jego opracowania dotyczące flory i roślinności wybrzeży Morza Czarnego oraz Krymu. W dziejach nauki polskiej Antoni Rehman był jednym z pierwszych geobotaników prowadzącym zakrojone na szeroką skalę badania flory i roślinności różnych regionów ziem polskich, głównie obszarów południowo-wschodnich. Najważniejsze prace z tego zakresu to: *O mchach i wątrobowcach Galicji Zachodniej* [...] (1864) oraz *O formacjach roślinnych w Galicji* (1870, 1871). Opracowania te zawierają wnikliwą analizę roślinności, prowadzoną na tle szerszych uwarunkowań środowiskowych, głównie klimatycznych i edaficznych. Przynoszą też często trafną z punktu widzenia dzisiejszej nauki charakterystykę zbiorowisk roślinnych, stawiając Antoniego Rehmana wśród prekursorów fitosocjologii jako odrębnej dyscypliny badawczej. Osobny rozdział w działalności uczonego stanowią monograficzne opracowania geografii fizycznej Tatr (1895) oraz całego obszaru ziem polskich (1895, 1904), w których wiele miejsca zajmuje charakterystyka szaty roślinnej.

W dziejach polskiej florystyki zasługą Rehmana jest długoletnie kierowanie działającą w Krakowie Sekcją Botaniczną Komisji Fizjograficznej oraz zainicjowanie w 1891 r. (wspólnie z Eustachym Wołoszczakiem) wydawnictwa zielnikowego pt. *Flora polonica exsiccata*, kontynuowanego do dzisiejszego dnia. Należy również podkreślić znaczenie popularizatorskiej działalności wybitnego podróżnika, który w wielu czasopismach ogłaszał sprawozdania i refleksje ze swoich wypraw. Opublikował także dwie książki poświęcone swojej podróży afrykańskiej: *Szkice z podróży do południowej Afryki* (1881) oraz *Echa z południowej Afryki* (1884).

Nazwisko Rehmana zapisało się w botanice nie tylko dzięki jego publikowanym pracom. Zostało utrwalone także w nazwach rodzajowych i epitetach gatunkowych roślin naczyniowych, mszaków, grzybów i glonów. Ich przykłady podano poniżej. Rodzaj *Rehmaniella*² C. Müll. Gatunki (i niższe jednostki taksonomiczne): *Acacia rehmanniana* Schinz, *Aptychus rehmannii* C. Müll., *Archidium rehmannii* Mitt., *Barbula rehmannii* C. Müll., *Bruchia rehmannii* C. Müll., *Bryum rehmannii* C. Müll., *Campylopus*

rehmannii Ther, *Clematis recta* var. *rehmanniana* Błoński, *Coleus rehmannii* Briq., *Commiphora rehmannii* Engl., *Convolvulus arvensis* for. *rehmannii* T. Tacik, *Cyperus rehmannii* Boiss., *Dasymytrium rehmannii* C. Müll. in Rehm., *Dianthus rehmannii* Blocki, *Dicranum rehmannii* C. Müll., *Disphinctium rehmannii* Gutw., *Elaeodendron rehmannii* Szysz., *Ephemerella rehmannii* (C. Müll.), *Ehrharta rehmannii* Stapf., *Fabronia rehmannii* C. Müll., *Fissidens rehmannii* C. Müll., *Frullania rehmannii* Steph., *Gleocystis rehmannii* Wołoszyńska, *Gymnosporia rehmannii* Szysz., *Hermannia rehmannii* Szysz., *Hieracium rehmannii* Wołoszczak, *H. rehmannii* Zahn., *Jamesoniella rehmannii* Steph., *Kainomyces rehmannii* Majewski, *Leptochlaena rehmannii* C. Müll. in Rehm., *Leucobryum rehmannii* C. Müll. in Rehm., *Leucobryum rehmannii* C. Müll., *Mahernia rehmannii* Szysz., *Meteorium rehmannii* C. Müll., in Hedw., *Mielichhoferia rehmannii* C. Müll., *Ochna rehmannii* Szysz., *Pavonia rehmannii* Szysz., *Pelargonium rehmannii* Szysz., *Plectranthus rehmannii* Gurke, *Potentilla rehmannii* Blocki, *Prionodon rehmannii* Mitt., *Rhus rehmanniana* Engl., *Rosa rehmannii* Blocki, *Salix rehmannii* Zapal., *Schmidelia rehmanniana* Szysz., *Schwetschkea rehmannii* C. Müll., *Scirpus rehmannii* Ridley, *Scleria rehmannii* C.B.Cl., *Sebaea rehmannii* Schinz, *Sphedamnocarpus rehmannii* Szysz., *Symphytum tuberosum* L. subsp. *nodosum* (Schur.) Soó for. *rehmannii* Pawł., *Thespisia rehmannii* Szysz., *Triaspis rehmannii* Szysz., *Trichostomum rehmannii* Sim., *Tristachya rehmannii* Hackel, *Triumfetta rehmannii* Szysz., *Ulotia rehmannii* Jur., *Vincetoxicum rehmannii* Boiss., *Xyris rehmannii* Alb., *Zantedeschia rehmannii* Engl.

ŹRÓDŁA

- CODD L. E., GUNN M. 1982. The collecting activities of Anton Rehmann (1840–1917) in South Africa. *Bothalia* 14 (1): 1–14.
- DIXON H. N., GEPP A. 1923. Rehman's South African Mosses. *Bulletin of Miscellaneous Information* 6: 196–208, Royal Botanic Garden Kew.
- GUNN M., CODD L. E. 1981. Botanical exploration of Southern Africa. ss. 292–294. A. A. Balkema, Cape Town, The Botanical Research Institute.
- KOSIEK Z. 1988. Rehman (Rehmann) Antoni (1840–1917). ROSTWOROWSKI E. (ed.). *Polski Słownik Biograficzny* 31/1 (128): 2–4. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków -Gdańsk-Lódź.
- OLSEWICZ W. 1972. Antoni Rehman (1840–1917). (Szkic biograficzno-bibliograficzny). *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej, Ser. C* 16: 51–72.
- ROUPPERT K. 1917. Antoni Rehman. *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej* 51: XXX–XXXIV.
- SAYRE G. 1971. Cryptogamae exsiccatae. An annotated bibliography of published exsiccatae of

²Zacytowano jedynie bazonimy, niezależnie od obecnej pozycji systematycznej i obowiązującej nazwy.

Algae, Lichens, Hepaticae, and Musci. IV. Bryophyta. *Memoirs of the New York Botanical Garden* 19(2): 175-521.

SAYRE G. 1977. Authors of names of bryophytes and the present location of their herbaria. *The Bryologist* 80: 502-521.

STAFLEAU A. F., COWAN R. S. 1983. Taxonomic literature. Vol. 4. *Regnum Vegetabile* 110: 655-656.

SZYSZYŁOWICZ I. 1881. Dr Antoni Rehman. *Kłosy* 33 (852): 270-271.

Zbigniew MIREK, Alicja ZEMANEK

ALEKSANDER ZAHLBRUCKNER
(1860-1938)

W 130 ROCZNICĘ URODZIN

Aleksander Zahlbruckner (1860-1938)

- in 130th anniversary of his birth

Wybitny austriacki lichenolog, nazywany „papieżem lichenologów” urodził się 31 maja 1860 r. w Świętym Jurze koło Bratysławy (dzisiaj: Jur pri Bratislave) jako ósme dziecko Franciszki i Johanna Zahlbrucknerów.

Ojciec Aleksandra, wraz z rodziną, przeniósł się z Wiednia do Bratysławy, a w 1859 r. - do Jura, celem ratowania swego zdrowia, podupadłego jeszcze w czasie studiów medycznych.

Zamiłowanie do botaniki A. Zahlbruckner odzie-

dziczył po swoim dziadku Johannie, znanym austriackim uczonym. Po maturze, którą ukończył w Trnawie, zaczął studiować nauki przyrodnicze na wydziale filozoficznym uniwersytetu wiedeńskiego pod kierunkiem profesorów Antona von Kerner, Wilhelma Reichardta i Juliusa Wiesnera.

Po ukończeniu studiów, w 1883 r., dr A. Zahlbruckner pozostał w Wiedniu do końca swego życia; pracował w Naturhistorisches Museum (również jako dyrektor). Zgromadzone w Muzeum zbiory roślin z całego świata ukierunkowały jego zainteresowania ku florystyce i systematyce. Początkowo w równym stopniu interesowały go rośliny kwiatowe i zarodnikowe. Stał się dobrym znawcą naczyniowej flory tropikalnej. Oznaczał i opracowywał zbiory z Nowej Kaledonii, Peru, Afryki Południowej, Indii Zachodnich. Opisał nowe gatunki w rodzajach *Adenophora*, *Ajuga* i *Wahlenbergia*.

Najbardziej jednak znany był jako lichenolog. Prace florystyczne z tego zakresu publikował już od 1885 r., najpierw z Dolnej Austrii, Słowacji, Bałkanów, później z Ameryki Południowej, Chin, Japonii, Wyspy Wielkanocnej, Juan Fernandez, Formozy, Jawy, Hawajów i in.

Szczególnie wielkim talentem okazał się w dziedzinie taksonomii porostów. Inspiracją do podjęcia badań z tego zakresu była rewizja zbiorów zgromadzonych w Muzeum Przyrodniczym, która doprowadziła do ujęcia rodzajów i rodzin porostów w nowoczesny system. Pierwsze wydanie tego systemu było opublikowane w latach 1903-1907, w edycji Englera i Prantla (*Die natürlichen Pflanzenfamilien* 1, 1: 49-249); wydanie drugie ukazało się w roku 1926 i służyło lichenologom przez ponad 50 lat.

Jego sława jako lichenologa ugruntowała się po II Międzynarodowym Kongresie Botanicznym (Wiedeń, 1905 r.), na którym pełnił funkcję sekretarza generalnego. Największym osiągnięciem tego kongresu było ujednolicenie nomenklatury botanicznej i wypracowanie kodeksu prawideł nomenklatorycznych. Dr A. Zahlbruckner odegrał wówczas wybitną rolę jako przedstawiciel systematyki lichenologicznej.

Od 1916 r. gromadził materiały do monumentalnego dzieła *Catalogus Lichenum Universalis*; jego pierwszy tom (łącznie dziesięć) ukazał się w 1921 r. Katalog zawierał spis wszystkich znanych w tym czasie porostów, z pełną synonimią, informacją o *locus classicus* i wykazem literatury. O ile system porostów Zahlbrucknera ma obecnie już tylko znaczenie historyczne o tyle *Catalogus*... jest wciąż podstawową pozycją, do której sięga każdy współczesny lichenolog. Równie cenne pozostają dwie serie jego wydawnictw zielnikowych: *Cryptogamae exsiccatae editae a Museo Palatino Vindobonensi* (od 1884 r.: ponad 4 tys. egzemplarzy) i *Lichenes rariores exsiccati* (od 1902 r.: 385 egzemplarzy).

Był redaktorem głównych monografii o porostach Europy Środkowej, które ukazywały się w serii *Dr.*

Rabenhorst's Kryptogamen-Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz.

W latach 1884–1938 dr A. Zahlbruckner opublikował 404 prace naukowe, popularnonaukowe, recenzje, przeglądy i autoreferaty. Po jego śmierci ukazały się jeszcze trzy części ostatniego, dziesiątego tomu *Catalogus Lichenum Universalis* (1938, 1939, 1940), a w roku 1951 wydano reprinty wszystkich dziesięciu tomów tego dzieła (Reimpr. Johnson Reprint Corp., New York). Ponadto zostały opublikowane flory porostów Nowej Zelandii, Jawy i Hawajów (1941–1945, 1956).

W taksonomii porostów można również odnaleźć rodzaj upamiętniający wielkiego botanika: *Zahlbrucknerella* Herre (1912).

W 1985 r. lichenolodzy słowaccy z Bratysławy, a także liczni botanicy i mieszkańcy Jura uczcili 125 rocznicę urodzin znakomitego rodaka. Z tej okazji zorganizowana została wystawa i seminarium, a na domu rodzinnym dr A. Zahlbrucknera (ul. Červenej armady 31) odsłonięto pamiątkową tablicę. W 1988 r., w 50 rocznicę śmierci, wydano wszechstronne opracowanie, pod redakcją dr Anny Lackovičovej *Dr. Alexander Zahlbruckner (1860–1938). Osobnost a dielo.*

Dr Zahlbruckner był bardzo przywiązany do rodzinnej miejscowości; tam poznał swoją żonę Gisellę Roland; tam organizował coroczne wycieczki do Małych Karpat i Šura, w których uczestniczyli renomowani lichenolodzy z Europy, Japonii, Nowej Zelandii i USA.

Gdy zmarł na raka, w wieku 78 lat, pochowany został jednak w Wiedniu, na cmentarzu centralnym.

ŹRÓDŁA

HAWKSWORTH D. L., SUTTON B. C., AINSWORTH G. C. 1983. Ainsworth & Bisby's Dictionary of the Fungi. Commonwealth Mycological Institute, Kew, Surrey. s. 412 + I–XVI.

LACKOVIČOVA A. (red.). 1988. Dr. Alexander Zahlbruckner (1860–1938). Osobnost a dielo. Zborník prac venovaný 50 výročiu úmrtia vedca. Vyd. Múzeum Petra Jilemnického v Jure pri Bratislave. s. 60.

Krystyna CZYŻEWSKA

PRO MEMORIA

• 200 rocznica urodzin Jana Baptysty Motty'ego (1790–1856), przyrodnika i nauczyciela, spolonizowanego Francuza, protoplasty znanej polskiej rodziny. Autora kilku książek: *Wstęp do historii naturalnej* (1823), *Muzeum historii naturalnej i cudów stworzenia, cz. I* (1830), oraz *Leitfaden der Botanik* (1830, 1836), w której zamieścił pierwszą

listę 737 gatunków roślin dziko rosnących i uprawianych w Poznaniu i okolicy. Jego córka Walentyna była żoną H. Cegielskiego.

• 100-lecie urodzin Karola Wilhelma Zaleskiego (ur. w 1890 w Sanoku, zm. w 1969 w Poznaniu), mikologa, fitopatologa, profesora Uniwersytetu Poznańskiego i Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Autora 55 rozpraw naukowych, w tym znanego podręcznika akademickiego *Choroby roślin – fitopatologia* (kilka wydań).

• 50 rocznica śmierci Piotra Oficjańskiego (1901–1940), botanika, farmaceuty i farmakognosty, doktora farmacji na Uniwersytecie Wileńskim, autora m. in. prac: *Digitalis* (1934), *Elektroliza w zastosowaniu do wyosabniania alkaloidów* (1939). Piotr Oficjański zginął jako podporucznik rezerwy w 1940 roku.

Zbigniew MIREK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

PROCESY ZACHODZĄCE W OBRĘBIĘ ROŚLINNOŚCI JAKO PRZEDMIOT MAP GEOBOTANICZNYCH – TEMATEM MIĘDZYNARODOWEGO SYMPOZJUM IAVS (WARSZAWA, 8–12.IV.1990).

"Processes occurring in vegetation as a subject of geobotanic maps" – an international symposium of IAVS (Warsaw, 8–12.IV.1990)

International Association for Vegetation Science (IAVS) jest międzynarodowym towarzystwem naukowym skupiającym botaników zainteresowanych tworzeniem się, funkcjonowaniem i zróżnicowaniem zbiorowisk roślinnych. Liczy ono obecnie ponad 800 członków, którzy spotykają się regularnie na tematycznych sympozjach, prezentując wyniki prowadzonych przez siebie badań. Kolejne, 33 sympozjum IAVS odbyło się w dniach od 8 do 12 kwietnia 1990 roku w Warszawie. Było ono poświęcone metodom i zastosowaniom kartografii geobotanicznej w badaniach procesów zachodzących w obrębie roślinności na różnych poziomach jej organizacji. Jego organizatorem był profesor Janusz Bogdan Faliński, który wraz ze współpracownikami z Białowiejskiej Stacji Geobotanicznej Uniwersytetu Warszawskiego i kilku innych ośrodków w kraju zapewnił ponad 130 uczestnikom z 19 krajów Europy, Azji, Afryki i Ameryki bardzo dobre warunki.

W czasie sześciu półdniowych sesji mieliśmy okazję wysłuchać około 40 referatów omawiających metodyczne podstawy kartografii geobotanicznej,

przedstawiających procesy zachodzące w obrębie populacji, zbiorowisk roślinnych lub w skali krajobrazu oraz ukazujących możliwości praktycznego wykorzystania map roślinności.

Metodycznym podstawom kartowania roślinności poświęconych było kilkanaście wystąpień. I. Bagi (Szeged) zwrócił uwagę na trudności wynikające z metodologicznych podstaw środkowoeuropejskiej fytosocjologii. Mówił o braku informacji na temat układów przejściowych pomiędzy syntaksonami oraz o problemie uwzględniania i identyfikacji płatów o powierzchni mniejszej niż minimalny areal jednostki roślinności w przypadku wykonywania map w dużej skali. E. Box (Ateny), K. Fujiwara (Yokohama) i H. Fischer (Zürich) przedstawili metody kreślenia map roślinności wykorzystując dane klimatyczne, zdjęcia satelitarne i wyniki szczegółowych badań terenowych oraz znajomość związków pomiędzy klimatem, topografią i glebą a roślinnością.

J. B. Faliński (Białowieża) wygłosił dwa referaty poświęcone metodycznym aspektom kartografii geobotanicznej. W jednym z nich zaprezentował ogromne możliwości metod kartograficznych w analizie procesów zachodzących w obrębie roślinności. Drugi z referatów poświęcony był natomiast różnorodności ujęć metodycznych w kartografii roślinności rzeczywistej. Autor przedstawił wyniki eksperymentu kartograficznego, który przeprowadzony został w Puszczy Białowieskiej. Sześć zespołów kartowało niezależnie od siebie roślinność rzeczywistą tego samego fragmentu Puszczy, gdzie bardzo bogate zróżnicowanie roślinności było efektem zarówno dużej różnorodności siedlisk, jak i zróżnicowania form i intensywności dawnej i obecnej działalności człowieka. Uzyskano serię sześciu map, z których każda była efektem innego sposobu kartowania, zastosowania różnego stopnia szczegółowości oraz odmiennego ujęcia zagadnień przestrzennych i dynamicznych. Wyniki eksperymentu z jednej strony ukazały bogactwo sposobów opisu i interpretacji zróżnicowania roślinności, ale z drugiej strony ujawniły ograniczenia w porównywaniu ze sobą map roślinności tego samego obszaru wykonanych przez różnych autorów, nawet jeśli reprezentowali oni podobne ujęcie syntaksonomiczne poszczególnych jednostek roślinności.

Procesy zachodzące w obrębie populacji, zbiorowisk roślinnych lub w skali krajobrazu były tematem najliczniejszej grupy referatów. Metody kartograficzne zastosowane zostały do przedstawienia zmian w populacji drzew w zbiorowiskach leśnych (J. Wilkoń-Michalska – Toruń, R. Canullo – Camerino), do analizy przyczyn przestrzennego zróżnicowania warstw runa (J. Holeksa, T. Kimsa – Katowice) i do określenia relacji pomiędzy gatunkami runa a siekawkami drzew (J. Szwagrzyk – Kraków). Przyczyny zmian roślinności mezotroficznego torfowiska były przedmiotem referatów R. H. Kemmersa (Wageningen) i M. Kazdy (Düsseldorf).

J. Chojnacki (Warszawa), na podstawie przestrzennego związku pomiędzy jednostkami roślinności, wyróżnił w obrębie Warszawy strefę miejską, w której o zróżnicowaniu roślinności decyduje forma użytkowania terenu i strefę podmiejską, gdzie rozmieszczenie zbiorowisk roślinnych odzwierciedla naturalne zróżnicowanie siedlisk. Z kolei W. Kwiatkowski (Białystok) stwierdził odmienną toposekwencję lasów reprezentujących *Tilio-Carpinetum* na obszarze młodego i starego krajobrazu morenowego.

Liczna grupa referatów zaprezentowała możliwości praktycznego wykorzystania kartografii geobotanicznej. F. A. Bemmerlein (Norymberga), biorąc za podstawę mapę roślinności rzeczywistej i używając roślinności jako wskaźnika warunków siedliskowych otrzymał mapy obrazujące przestrzenne zróżnicowanie wybranych czynników siedliskowych na obszarze Berlina Zachodniego. A. Miyawaki (Yokohama) zapoznał nas z wieloma przykładami wykorzystania map roślinności przy odtwarzaniu pokrywy roślinnej na obszarze silnie zindustrializowanym, zaś J. Kornaś (Kraków) pokazał, w jaki sposób mapa roślinności rzeczywistej w połączeniu z odpowiednio przeprowadzonymi eksperymentami może służyć planowaniu działań ochronnych na obszarze parku narodowego. M. Wojterska (Poznań) zaprezentowała z kolei koncepcję ochrony krajobrazu Wielkopolski, dla której to koncepcji punktem wyjścia była mapa roślinności rzeczywistej.

W warszawskim sympozjum uczestniczyła po raz pierwszy liczna grupa botaników ze Związku Radzieckiego. Między innymi A. V. Belov (Irkuck) przedstawił metodyczne podstawy mapy roślinności okolic Bajkału, natomiast I. Solomecs (Ufa) omówił sigmaasocjacje wyróżnione w trakcie opracowywania roślinności Baszkirii.

Oprócz sesji referatowych, wyniki wielu badań przedstawione były w formie posterów. Część z nich spotkała się ze znacznym zainteresowaniem dowodząc, że dla wywołania ożywionej dyskusji forma ta jest często lepsza niż wygłoszenie referatu.

W ramach Sympozjum zorganizowano jeszcze wystawę map geobotanicznych, na której zaprezentowano między innymi mapę roślinności Europy, mapy roślinności potencjalnej Austrii, Hiszpanii, Jugosławii i Polski oraz mapy roślinności kilku części Związku Radzieckiego.

Bardzo dobra organizacja Sympozjum sprawiła, że jego uczestnicy, mimo bogatego programu naukowego, mieli jeszcze czas na wycieczkę, w czasie której zapoznali się z krajobrazem i roślinnością okolic Warszawy, na zaznajomienie się z roślinnością Algierii, o której zajmująco mówił T. Wojterski (Poznań), ilustrując swoją opowieść pięknymi przeźroczami oraz na wysłuchanie „Pasji według Świętego Łukasza” Georga Philipa Telemanna w wykonaniu zespołu Warszawskiej Opery Kameralnej, jako że Sympozjum odbywało się w okresie przedświątecznym.

Następne sympozjum IAVS odbędzie się w dniach 26–30 sierpnia 1991 roku w Eger na Węgrzech, a jego organizatorem jest profesor Gabor Fekete. Zaprosił on wszystkich geobotaników do wzięcia udziału w spotkaniu, którego tematem będą mechanizmy kierujące zmianami roślinności.

Jan HOLEKSA

IV LETNIA SZKOŁA GEBOTANICZNA (SŁOWIŃSKI PARK NARODOWY, 11–15.IX.1989)

4th Geobotanic Summer School
(Słowiński National Park, 11–15.IX.1989)

Z kronikarskiego obowiązku pragnę donieść, że kolejne spotkanie młodych geobotaników odbyło się w krainie ruchomych wydmy, tj. Słowińskim Parku Narodowym. Miejscem zakwaterowania uczestników był dom wycieczkowy PTTK we wsi Gardna Wielka, położonej na obrzeżach Parku. Trud organizacji tego przedsięwzięcia przyjęła na siebie tym razem prof. dr Hanna Piotrowska, kierownik Katedry Ekologii Roślin i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Gdańskiego, wraz ze współpracownikami oraz dyrekcją Słowińskiego Parku Narodowego (środki transportu, dofinansowanie wyżywienia, materiały informacyjne dotyczące Parku – foldery, przewodniki, fotografie). Pracownicy Parku, na czele z dyrektorem dr A. Kawalcem, otaczali uczestników serdeczną troską od momentu rozpoczęcia zajęć aż do ich zakończenia.

Liczba uczestników Szkoły – nie licząc organizatorów i wykładowców – została tym razem ograniczona do 15 osób, chociaż chętnych było znacznie więcej. Najliczniej reprezentowane były ośrodki gdańskie i poznańskie (po 4 osoby), pozostali geobotanicy rekrutowali się z placówek naukowych Warszawy, Białegostoku, Łodzi, Kielc, Szczecina i Lublina.

Naczelne hasło tegorocznej Szkoły Geobotanicznej brzmiało: *Koncepcja i metodyka badań biologii rozwojowej roślin na przykładzie nadmorskich psammitów*. Przed rozpoczęciem zajęć terenowych uczestnicy otrzymali gruntowną podbudowę teoretyczną. Pierwszego dnia bowiem odbyła się „sesja plenarna” pod przewodnictwem prof. dr Janusza B. Falińskiego, a wygłoszone referaty zawierały szereg informacji, które mogły być następnie wykorzystane w badaniach terenowych. Referat prof. dr Aleksandra Łukasiewicza pt. *Morfologiczno-rozwojowe grupy bylin i ich przystosowanie do środowiska wydmy w rejonie Mierzei Lebskiej* wygłosił w zastępstwie mgr Karol Węglarski. Z kolei prof. dr Krystyna Falińska (*Wpływ cech morfologiczno-rozwojowych osobników na właściwości populacji roślinnych*) podkreśliła konieczność uwzględnienia w badaniach faz rozwojowych i architektury osobnika dla określenia jego roli

w populacji, a prof. dr Ewa Symonides omówiła strategię życiową roślin wydmy i ich konsekwencje demograficzne. Na zakończenie części referatowej prof. H. Piotrowska w wystąpieniu pt. *Rola psammitów w rozwoju roślinności na Mierzei Lebskiej* przedstawiła kolejno etapy sukcesji roślinności na grzędach i międzygrzędziach pól deflacyjnych oraz dane ułatwiające rozpoznawanie w terenie poszczególnych stadiów rozwojowych roślinności.

Po południu odbyła się wycieczka do kilku obiektów przyrodniczych w zachodniej części SPN. Były to kolejno: wieża widokowa u ujścia rzeki Pustynki do Jeziora Lebsko, skąd roztacza się widok na główne typy siedlisk reprezentowanych w Parku – wodne, torfowiskowe i wydmy, rezerwat florystyczny „Moroszka”, gdzie od kilkunastu lat obserwuje się regresję lasu wskutek katastrofalnego podniesienia się poziomu wody gruntowej oraz rezerwat glebowo drzewostanowy „Klukowe Buki”, utworzony w celu ochrony naturalnego stanowiska buka w zespole *Fago-Quercetum*, na niezwykle rzadkim typie gleby murszasto-bielicowej. Następnie uczestnicy wycieczki obserwowali czoło Wydmy Czolpińskiej, która pochłania nadmorski bór sosnowy, torfowisko przejściowe i małe jezioro. Spacer grzbietem wydmy w promieniach zachodzącego słońca zakończył ten niezwykle pracowity, ale i pełen niezapomnianych wrażeń dzień.

W drugim dniu zajęć nastąpił wyjazd uczestników na Mierzeję Lebską. Nie lada atrakcją był kilkukilometrowy przejazd samochodami po plaży i możliwość obejrzenia subfosalnych pni dębów, które są pozostałością lasu, jaki rósł tu jeszcze w IX wieku. Obecnie abrazja morza powoduje, że w tym rejonie nie utrzymują się ani wydmy przednie, ani białe ani szare, a ich strefę pokrywa las sosnowy pochodzący z nasadzenia. Po dotarciu grupy do stacji klimatycznej, jej gospodarz – dr K. Rabski (od niedawna szef pracowni naukowej SPN) scharakteryzował pokrótce najważniejsze cechy topoklimatu Parku. Jest to obszar bardzo wietrzny, o zróżnicowanej wilgotności oraz niższych opadach i wyższych amplitudach dziennych niż sąsiednie tereny. Po krótkim odpoczynku uczestnicy udali się na obszar pobliskich pól deflacyjnych w celu dokonania uzgodnionych metodycznych i wstępnego zbioru materiału roślinnego. Wieczorem 3-osobowe zespoły, z których każdy zajął się opracowaniem jednego z pięciu wytypowanych do badań gatunków psammitów, sformułowały cele badań i hipotezy robocze, które miały być weryfikowane w ciągu następnych dwóch dni prac terenowych. Badaniem objęto następujące taksony: *Ammophila arenaria* (grupa gdańska – dr J. Szmeja, dr R. Markowski, mgr D. Szlachetko), *Carex arenaria* (zespół w składzie: dr B. Czarnecka, mgr H. Andrzejewski i mgr J. Jańczyk-Węglarska), *Corynephorus canescens* (mgr M. Jankowska-Błaszczuk, mgr J. Kujawa i mgr K. Węglarski), *Juncus articulatus* subsp. *litoralis* (mgr A. Namura-Ochalska, dr W. Wójtowicz

i mgr Z. Sotek) i *J. balticus* (dr J. Stasiak, mgr E. Brzozko i mgr H. Belt).

Rzuceni na „głęboki piasek” młodzi badacze jeli go z takim zapalem przekopywać, że efekty ich pracy przeszły najśmielsze oczekiwania. Zgromadzony materiał roślinny był tak interesujący i bogaty, że niektóre grupy uporały się z jego opracowaniem dopiero nad ranem ostatniego dnia trwania Szkoły. Zostało to dowcipnie skomentowane przez jednego z uczestników jako „zrównanie dnia z nocą”.

W dniu 15 września odbyło się seminarium poświęcone referowaniu wyników badań przez poszczególne zespoły. W dyskusji podsumowującej referowanie wyników zwracano uwagę na korelacje między stanami morfologiczno-rozwojowymi wiodących gatunków psammofitów a stadiami sukcesji, dzięki czemu stany te mogą być wykorzystywane jako wskaźniki kolejnych etapów rozwoju roślinności na polach deflacyjnych. Podkreślano niejednokrotnie, że układy jakie wytworzyły się na Miezi Lebskiej są doskonałym obiektem do badań lokalnych populacji roślinnych. Wszystkie gatunki z wyjątkiem *Corynephorus canescens* tworzą tu bowiem jedną populację zmieniającą się strefowo od czoła pola, gdzie ma miejsce kolonizacja pionierskich roślin naczyniowych, aż po stadium roślinności leśnej. Kierunkową zmienność parametrów populacji warunkuje jeden czynnik wiodący – zamieranie działalności eolicznej.

W toku wielogodzinnej prezentacji wyników badań wyłoniło się ponadto szereg kwestii metodycznych i terminologicznych. Nie wszystkie jednak – z braku czasu – doczekały się rozstrzygnięcia. Mocno zmęczeni, ale bogatsi o nowe doświadczenia, uczestnicy rozjechali się do domów z nadzieją na kolejne „lekcje” w Szkole Geobotanicznej.

Zebrany materiał roślinny wraz ze wstępnym opracowaniem wyników – efekt pracy wszystkich uczestników zajęć, zostanie przekazany Muzeum Parku Narodowego w dowód wdzięczności za wszechstronną pomoc w organizacji IV Letniej Szkoły Geobotanicznej.

Bożenna CZARNECKA

**POLSKO-SZWEDZKA KONFERENCJA NT.
FLORA NATURALNA I SYNTANTROPIJNA W
KRAJOBRAZIE ROLNICZYM – JEJ ZNACZENIE,
ZAGROŻENIE I OCHRONA
(ŁÓDŹ, 2-10.VII.1989)**

„Natural and synanthropic flora in the
agricultural landscape – its significance, threat
and conservation” – a Polish-Swedish conference
(Łódź, 2-10.VII.1989)

Konferencja odbyła się na obszarze północno-zachodniej i środkowej Polski. Organizatorami konferencji byli pracownicy Zakładu Geobotaniki

i Ochrony Przyrody UŁ – członkowie Oddziału Łódzkiego PTB.

Temat konferencji *Flora naturalna i synantropijna w krajobrazie rolniczym – jej znaczenie, zagrożenie i ochrona* wyrażał jej cele i zadania, dotyczące:

- zagospodarowania krajobrazu rolniczego i jego składu (flory i roślinności),
- zasobów roślinnych w różnych środowiskach krajobrazu rolniczego,
- stopnia przekształcenia oraz przestrzennego układu walorów naturalnych i kulturowych krajobrazu w Polsce,
- ochrony flory, roślinności i krajobrazu.

Wiodącym problemem konferencji był stan, zagrożenie i możliwości ochrony roślinności w krajobrazie rolniczym północno-zachodniej i środkowej Polski. Goście z Zakładu Ekologii i Badań Środowiska Szwedzkiej Akademii Rolniczej w Uppsali przedstawili m. in. następujące problemy:

- ochrona flory w krajobrazie rolniczym Szwecji,
- przykłady wymierania chwastów w Szwecji,
- baza danych i prace dotyczące gatunków zagrożonych Szwecji.

Treści programu realizowane były w czasie sesji terenowych i seminariów. Ogromny dorobek konferencji stanowiła wymiana informacji dotyczących zasad prawnych ochrony przyrody w Szwecji i Polsce, jak również prowadzonych w tym zakresie badań.

Aurelia U. WARCHOLIŃSKA

**SYMPOZJUM NT. KARTOWANIE POROSTÓW
EUROPY, (STUTTGART, 22-24.IX.1989)**

„The mapping of European lichens”
– symposium (Stuttgart, 22-24.IX.1989)

W dniach 22-24 września 1989 r. w Stuttgarcie (RFN) odbyło się sympozjum nt. *Kartowanie porostów Europy*, zorganizowane przez dr V. Würtha. Celem sympozjum było ujednolicenie metodyki i obszaru kartowania. Łącznie spotkało się 37 lichenologów z 18 krajów. Postanowiono, że kartowanie porostów obejmie wszystkie kraje Europy i będzie oparte na siatce 50 x 50 km (analogicznie do Atlasu Flora Europaea). Zawiązał się Europejski Komitet Kartowania Porostów pod przewodnictwem R. Moberga (Uppsala) i V. Würtha (Stuttgart); członkami Komitetu są reprezentanci krajów-uczestników. Reprezentantem Polski w Komitecie jest Dr Wiesław Fałtynowicz z Uniwersytetu Gdańskiego.

Krystyna CZYŻEWSKA

X KONGRES EUROPEJSKICH MIKOLOGÓW (TALLIN, 20-24.VIII.1989)

10th Congress of European Mycologists (Tallin,
20-24.VIII.1989)

Kongresy Europejskich Mikologów mają ponad 30-letnią tradycję:

I - Bruksela,	15-22.09.1956
II - Praga,	28.08-4.09.1960
III - Glasgow,	1-7.09.1963
IV - Warszawa,	31.08-6.09.1966
V - Kopenhaga,	18-25.09.1970
VI - Avignon,	19-26.10.1974
VII - Budapeszt,	17-24.09.1978
VIII - Bolonia,	23-29.09.1981
IX - Oslo,	15-21.08.1985
X - Tallin,	20-24.08.1989

Mikolodzy spotykali się na wschodzie i zachodzie, północy i południu Europy, ale nigdy dotąd kongresowa społeczność mikologiczna nie przekraczała granic Związku Radzieckiego. Udział zaś mikologów radzieckich w europejskich kongresach, z wyjątkiem Warszawy i Budapesztu, był nader skąpy, a czasem żaden radziecki mikolog nie brał udziału w Europejskim Kongresie. Jubileuszowy X Kongres, zorganizowany w Tallinie, stolicy Estońskiej SRR, przełamał tę barierę. W Kongresie wzięło udział 245 osób z 20 krajów, w tym 150 z ZSRR, co dało okazję do bezpośrednich kontaktów z przedstawicielami ośrodków mikologicznych ZSRR i możliwości prezentacji uprawianej tam mikologii. Z Polski uczestniczyło w Kongresie 9 osób z Krakowa, Lublina, Łodzi i Warszawy.

Organizację Kongresu zajęli się mikolodzy z Tartu, na czele z profesorem E. Parmasto i współpracownikami K. Kalameesem i A. Raitviirem. Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego, profesor M. Gorlenko z Moskwy, nie przybył do Tallina z uwagi na zły stan zdrowia. Przesłane przez niego życzenia owocnych obrad odczytał prof. Parmasto w czasie ceremonii otwarcia.

Do Prezydium Kongresu wybrano następujące osoby: Prezydent - prof. D. L. Hawksworth (Wielka Brytania), Honorowy Prezydent prof. Alina Skirgiełło (Polska), Wiceprezydenci - dr E. Arnolds (Holandia) i prof. H. Kreisel (NRD), Sekretarz Generalny - prof. E. Parmasto oraz Zastępcy Sekretarza - dr V. P. Prochorov (ZSRR) i dr L. Ryvarden (Norwegia). Ponadto powołany został Stały Komitet (Standing Committee), działający pomiędzy kongresami, do którego weszli: V. Demoulin (Belgia), S. G. Vanev (Bułgaria), F. Kotlaba (Czechosłowacja), H. Knudsen (Dania), E. H. Ohenoja (Finlandia), D. Lamouere (Francja), M. Pantidou (Grecja), M. E. Noordeloos (Holandia), H. Dörfeldt (NRD), L. Ryvarden (Norwegia), M. Ławrynowicz (Polska), I. Melo (Portugalia), F. Runge (RFN), B. Senn-Irlet (Szwajcaria), N. Lundquist (Szwecja), K. Vegheli (Węgry),

D. N. Pegler (Wielka Brytania), I. A. Dudka (ZSRR).

W założeniach Kongresu jako kluczowe uznano cztery tematy: ochrona grzybów, grzyby wyższe w biotechnologii, taksonomia Agaricales i Discosmycetes oraz komputer osobisty w mikologii. Jednakże problematyka prezentowanych referatów i plakatów daleko wykroczyła poza nakreślone ramy i dotyczyła także nazewnictwa grzybów, mikoryzy, uprawy grzybów, ich rozmieszczenia na świecie oraz dokumentacji danych. Dużo uwagi poświęcono taksonomii różnych grup grzybów.

Obrady zdominowała sprawa ochrony grzybów, której poświęcono referat plenarny, liczne doniesienia i plakaty, a także specjalną sesję, jako Drugie Spotkanie Europejskiego Komitetu Ochrony Grzybów (European Committee for the Protection of Fungi). Prezentowano raport z Pierwszego Spotkania z ECPF, które odbyło się w 1988 r. w Łodzi. W wyniku obrad przyjęto rezolucję zatwierdzoną przez Kongres. Do najważniejszych ustaleń należą: zmiana nazwy Komitetu na European Council for Conservation of Fungi (ECCF). W skład Europejskiej Rady Ochrony Grzybów wchodzi przedstawiciele poszczególnych krajów oraz członkowie korespondenci. Zadaniem Rady jest inicjowanie i koordynacja badań nad grzybami w środowisku, popieranie publikacji, zwłaszcza czerwonych list, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów z krajowymi i międzynarodowymi organizacjami ochroniarskimi w trosce o właściwą rangę grzybów w problemach ochrony, wspieranie lokalnych inicjatyw dla ochrony terenów wartościowych mikologicznie. Rada ma zmierzać do przygotowania czerwonej listy grzybów zagrożonych w Europie oraz ma prawo podejmowania starań o finansowanie badań w zakresie w/w programu. Raport o działalności Rady zostanie przedstawiony na XI Kongresie Europejskich Mikologów. Do Zarządu weszli: E. Arnolds (Holandia, prezydent), A. E. Jansen (Holandia, sekretarz), B. Ing (Wielka Brytania), H. Kreisel (NRD), M. Ławrynowicz (Polska), D. N. Pegler (Wielka Brytania, obserwator z ramienia IUCN).

Dla wszystkich uczestników Kongresu zorganizowano całodzienną wycieczkę do Parku Narodowego Lahemoa z możliwością zbierania grzybów i dyskusji nad mikoflorą borów sosnowych i świerkowych oraz torfowisk. Ponadto odbyły się po dwie czterodniowe wycieczki przed- i pokongresowe do Viljandi i Pärnu w południowej Estonii. W zebranych materiale znalazło się kilka gatunków nowych dla estońskiej flory. W programie Kongresu był uroczysty koncert w byłym kościele Niguliste oraz bankiet w restauracji „Gloria”.

W specjalnej rezolucji ujęto sprawę współpracy międzynarodowej. Ustalono, że mikolodzy nie utworzą federacji lokalnych towarzystw mikologicznych, ale że powołany na tym kongresie Standing Committee będzie funkcjonował do następnego kongresu jako Committee for Mycology in Europe w ramach International Mycological Association.

tion. Na przewodniczącą Komitetu została wybrana I. A. Dudka, zaś na sekretarza L. Ryvarden. Uchwałą Kongresu, Standing Committee zajmie się rewizją statutu kongresowego, który został przyjęty na I Kongresie w 1956 r. i od tej pory nie podejmowano próby dostosowania go do zmieniających się warunków.

W podsumowaniu Kongresu Prezydent D. L. Hawksworth oraz wiceprezydenci E. Arnolds i H. Kreisel wyrazili opinię uczestników podkreślając wysoki poziom prezentowanych prac oraz doskonałą organizację Kongresu, dzięki czemu spotkanie to spełniło ważną rolę integrującą mikologów z różnych dziedzin tej dyscypliny oraz różnych stron Europy. Następny, XI Kongres Europejskich Mikologów odbędzie się 7-11 września 1992 r. w Kew, zgodnie z zaproszeniem przedstawionym przez prof. D. H. Lewisa, Prezydenta Brytyjskiego Towarzystwa Mikologicznego.

Maria ŁAWRYNOWICZ

**SESJA NAUKOWA
Z OKAZJI 100 ROCZNICY URODZIN
PROF. WALEREGO GOETLA
(Kraków, 8.XII.1989)**

**Scientific session on centenary
of prof. Walery Goetel birth (Cracow,
8.XII.1989)**

Sesja odbyła się w auli Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Organizatorem był dziekan Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH, prof. dr hab. Tadeusz Ratajczak. Materiały z sesji, obejmujące m. in. szczegółowy życiorys prof. W. Goetla, będą drukowane w wydawnictwach AGH. Uchwałą Senatu gmach główny AGH (A-O) przy al. A. Mickiewicza 30 został nazwany imieniem prof. Walerego Goetla, co połączone było z odsłonięciem w tym samym dniu tablicy pamiątkowej nad głównym wejściem do budynku.

Piotr KÖHLER

**BOTANIKA ZA GRANICĄ
BOTANY ABROAD**

**STULECIE WŁOSKIEGO TOWARZYSTWA
BOTANICZNEGO
(1888-1988)**

**100th anniversary of the Italian Botanical
Society (1888-1988)**

I. WPROWADZENIE

Mając zaszczyt uczestniczyć w obchodach stulecia Włoskiego Towarzystwa Botanicznego, przekazuję

garść informacji o jego działalności i przebiegu uroczystości. Uwagi te mogą się przydać Polskiemu Towarzystwu Botanicznemu.

Włochy mają bardzo długą tradycję badań botanicznych, bo sięgającą wczesnego średniowiecza. Tradycję tę poświadczają między innymi bardzo liczne herbarze, czyli zielniki, które w różnej formie opracowywane i publikowane były aż do późnego renesansu. Naśladownictwo w tej dziedzinie powszechne było w większości krajów europejskich, w tym także w Polsce. Do oryginalnych twórców włoskich na tym polu należą przede wszystkim: Aemilius Macer, Mattioli, Delpino, a na naszym gruncie: Falimirz, Marcin z Urzędowa, Syreniusz i inni.

**Società Botanica Italiana
Centenario**

8-1-1888 Firenze 8-1-1988

83° Congresso

Firenze 8-12 Gennaio 1988

Ryc. 1. Plakat wydany z okazji Kongresu na stulecie Włoskiego Towarzystwa Botanicznego.

Rodowód obecnie istniejących instytucji i ogrodów botanicznych przy wszystkich niemal uniwersytetach włoskich sięga początków tych uczelni. Historia badań botanicznych we Włoszech doczekała

się podsumowania w dwu dziełach wydanych z okazji nadzwyczajnego kongresu Włoskiego Towarzystwa Botanicznego: bibliografi prac opublikowanych we włoskich czasopismach w latach 1844–1986 i przeglądu badań w latach 1888–1988 (patrz rozdz. V).

II. Z DZIEJÓW I OSIĄGNIĘĆ WŁOSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

Stosunkowo dawne są próby powoływania lokalnych i regionalnych towarzystw botanicznych. Najstarsze z nich we Włoszech i na świecie to: Florenckie Towarzystwo Botaniczne (Società Botanica Fiorentina) założone w roku 1716.

Odpowiednie warunki do powołania narodowego stowarzyszenia botaników włoskich powstały po wyzwoleniu i zjednoczeniu Włoch. Pierwsza stolica wyzwolonych Włoch i po dziś dzień stolica kulturalna tego kraju, Florencja, była miejscem powołania Włoskiego Towarzystwa Botanicznego (Società Botanica Italiana; w skrócie dalej nazywana SBI). Nastąpiło to, z inicjatywy botaników, w dniu 8 stycznia 1888 r. we Florencji. Zjazd Towarzystwa w roku 1902 w Palermo na Sycylii poświadczony został sporządzeniem specjalnego dokumentu – dyplomu, na którym widnieją podpisy 53 jego uczestników. Od 56-ego Zjazdu SBI w Pallanzy (w roku 1959) doroczne spotkania nazywa się kongresami. Są to bardzo liczne i najważniejsze spotkania naukowe botaników włoskich.

Po dziś dzień siedzibą Włoskiego Towarzystwa Botanicznego jest Florencja, a gościny udziela Towarzystwu Instytut Biologii Roślin tutejszego uniwersytetu (Dipartimento di Biologia Vegetale dell' Università di Firenze).

Wobec ograniczonych ram niniejszego artykułu porzucam tylko na wyczerpieniu najważniejszych wydarzeń w historii SBI i jego osiągnięć. Według opinii historyka dziejów Towarzystwa, E. Mangini, do największych osiągnięć zespolonych w nim botaników należą studia nad florą roślin zarodnikowych zapoczątkowane przez Cavarę w roku 1901 oraz *Iconografia mycologica* wydawana przez Traverso i Fenaroli'ego (Bresadola G. 1927–1933) jako specjalna seria muzeum przyrodniczego w Trydencie przy udziale Włoskiego Towarzystwa Botanicznego.

Wśród osiągnięć SBI, które były pionierskie w skali światowej i dopiero niedawno znalazły godnych kontynuatorów w innych krajach, należy wymienić dwutomowy katalog (łącznie ok. 1200 stron) najcenniejszych i godnych ochrony środowisk i obiektów *Censimento dei biotopi di rilevante interesse vegetazionale meritevoli di conservazione in Italia* (1971, 1979). Dzieło to obejmuje jednolicie opracowane informacje o 837 cennych obiektach geobotanicznych. Do opisu każdego obiektu dołączony jest fragment mapy topograficznej, na którą naniesiono granicę obiektu.

Dzieło to powstało w wyniku specjalnego reko-

nesansu terenowego Grupy Roboczej Ochrony Przyrody SBI pod kierunkiem Franco Pedrottiego. F. Pedrotti inicjując to dzieło miał 33 lata i pracował na Uniwersytecie w Padwie, obecnie jest profesorem na Uniwersytecie w Camerino, w latach 1982–1990 był prezydentem SBI. Od wielu lat jest on wielkim przyjacielem polskich botaników i współuczestników we włosko-polskich badaniach naukowych¹.

Nie licząc wcześniejszych i w części krótkotrwałych periodyków Towarzystwa, wymienić trzeba przede wszystkim kwartalnik *Giornale Botanico Italiano*, odpowiednik naszych *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*. *Giornale ...* obejmuje od roku 1844 do roku 1989 – 122 roczniki o łącznej objętości 63 554 stron. Obecna numeracja roczników uwzględnia wydawany w latach 1869–1893, 1894–1926, 1927–1961 *Nuovo Giornale Italiano*. Na łamach *Giornale...* dawniej publikowano artykuły głównie w językach włoskim i francuskim, obecnie prawie wyłącznie w języku angielskim. Ambicją wydawcy jest uczynienie z *Giornale ...* periodyku o zasięgu międzynarodowym. Od roku 1969 funkcję dyskusyjno-informacyjną pełni kwartalnik SBI *Informatore Botanico Italiano* (do roku 1989 – 21 tomów), bliski naszym *Wiadomościom Botanicznym*. Poprzedził go w latach 1892–1926 *Bulletino della Società Botanica Italiana* wydawany w formie 7 do 9 zeszytów rocznie, a w latach 1967–1968 *Foglio d'Informazione per i Soci*.

Z okazji dorocznych kongresów SBI publikuje się suplementy do *Informatore...* i *Giornale...* z abstraktami referowanych prac, ostatnio także posterów². Naczelnym redaktorem obu periodyków jest każdorazowo prezydent Towarzystwa, a wszy-

¹Z inicjatywy F. Pedrottiego wydana została we Włoszech przeglądowa wielobarwna mapa potencjalnej roślinności naturalnej Polski w skali 1 : 2 000 000, będąca syntezą zespolowych prac wykonanych pod kierownictwem W. Matuszkiewicza. Mapa ta wraz z obszernym, bogato ilustrowanym tekstem objaśniającym w języku niemieckim otwiera nowe, seryjne międzynarodowe wydawnictwo naukowe pt. *Braun-Blanquetia* (rok wydania 1 tomu – 1984). Kierowany przez prof. F. Pedrottiego Dipartimento di Botanica ed Ecologia na Uniwersytecie w Camerino żywo współpracuje od roku 1977 z Białowieską Stacją Geobotaniczną Uniwersytetu Warszawskiego. Prowadzone są wspólne badania na Przedgórzu Gargano (Promontorio del Gargano) we Włoszech, i w Puszczy Białowieskiej. Pierwsze rezultaty tych badań opublikowane są w *Giornale Botanico Italiano* (Faliński, Canullo 1985, Canullo 1984, Faliński 1989), *Informatore Botanico Italiano* (Falińska 1984, Faliński, Pedrotti 1985, Faliński 1989) oraz w *Phytocoenosis* (Faliński, Canullo, Biały 1988).

²W połowie 1990 r. ukazał się obszerny antydutowany zesztyt *Informatore...* (20(1): 1–557; 1988), zawierający całość materiałów z kongresu na studium SBI: teksty referatów, faksymile życzeń okolicznościowych, fotografie i dokumentację uroczystości itp.

stkie prace redakcyjne wykonywane są społecznie. Kosztu skład, druku i papieru pokrywa obecnie z reguły instytucja macierzysta autora. Czasopisma te otrzymuje Biblioteka PTB z wymiany.

Towarzystwo pracuje w 8 sekcjach regionalnych, odpowiednikach naszych oddziałów oraz w 15 grupach roboczych (Gruppo di Lavoro), równorzędnych naszym sekcjom PTB.

Ważną formą działalności Towarzystwa są kongresy, od roku 1902 odbywające się na jesieni lub zimą co roku w ciągu 4–5 dni. Do roku 1989 było ich 79. W odróżnieniu od naszych walnych zjazdów, ich organizacja umożliwia każdemu botanikowi uczestnictwo w obradach wszystkich sekcji. Obrady w sekcjach następują kolejno po sobie. Uzupełnieniem kongresów są doroczne wycieczki botaniczne organizowane latem.

III. PRZEBIEG NADZWYCZAJNEGO KONGRESU Z OKAZJI STULECIA WŁOSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

Kongres w roku 1988, już siedemdziesiąty ósmy, na nazwę nadzwyczajnego zasługuje nie tylko z racji okoliczności, ale także dzięki koncepcji merytorycznej imprezy, jej przebiegu, a także z powodu doboru imprez towarzyszących i publikacji licznych i oryginalnych wydawnictw okolicznościowych.

Otwarcie Kongresu nastąpiło w mieście narodzin Włoskiego Towarzystwa Botanicznego we Florencji, dokładnie w stulecie jego powstania. Uroczystości w siedzibie władz miejskich Florencji, w sławnym Pałacu Signorii rozpoczęło wejście barwnie ubranej w tradycyjny strój gwardii miejskiej z fanfarami i wprowadzenie sztandaru ze sławnym kosaćcem Medyceusz, herbem miasta. Patronat nad uroczystościami objął Prezydent Republiki Włoskiej, liczni ministrowie, władze regionalne i miejskie. Wśród okolicznościowych życzeń bliźniaczych towarzystw naukowych były życzenia od Polskiego Towarzystwa Botanicznego (od przewodniczącego Zarządu Głównego, prof. B. Polakowskiego i od przewodniczącego Sekcji Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej, prof. J. B. Falińskiego).

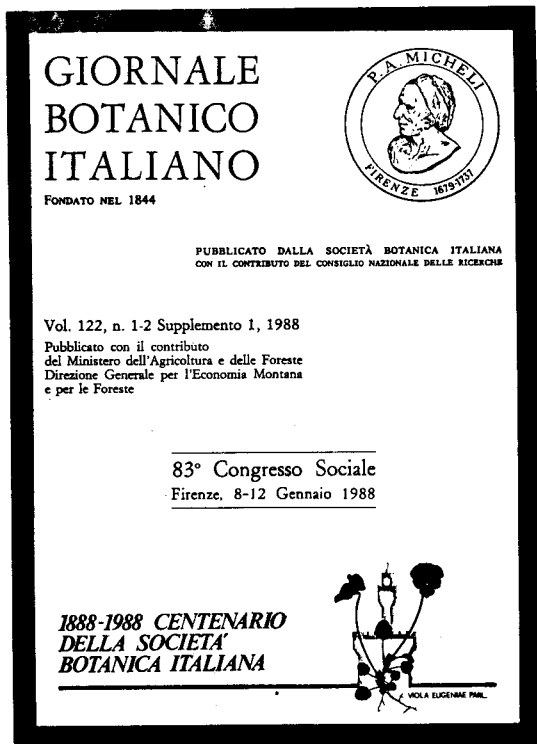
Po zwięzłym omówieniu bogatej historii SBI, przez jego obecnego prezydenta, prof. F. Pedrotiego, wystąpił prezydent Toskańskiej Akademii Nauk, prof. F. Adorno z referatem *Botanika w historii myśli i kultury*.

Referat prof. Adorno stanowił wprowadzenie do całego programu Kongresu. Program ten pomyślano jako generalny przegląd głównych problemów współczesnej botaniki w kontekście rozwoju całej nauki i niektórych zastosowań naszej dziedziny. Referat sięgał do pierwotnych źródeł wiedzy o świecie roślin.

Nie sposób powiedzieć tu choćby kilka słów o każdym z referatów, które opracowane były i wygłoszone po mistrzowsku. Słuchając referatu prof. S. Misseriego *Botanika i społeczeństwo*,

wygłoszonego wyjątkowo pięknym językiem bez pomocy tekstu, ale z wielką biegłością i znajomością rzeczy, wspomniałem dawniejsze wystąpienia na zjazdach PTB profesorów: W. Szafera, B. Hryniewieckiego i A. Paszewskiego. Kolejny referat G. Tripodiego *Rola wiedzy botanicznej w średniowiecznym świecie* budzi także skojarzenia z żywszą niegdyś u nas historią botaniki. Dodać jeszcze trzeba, że dyskusja po obu referatach dowiodła lepszej niż u nas ogólnej znajomości własnej proweniencji. Wielokrotne przy tym powoływanie się na Dantego było osobliwym wyróżnikiem owej dyskusji.

ISSN-0017-0070

Ryc. 2. Okładka specjalnego zeszytu *Giornale Botanico Italiano* z abstraktami referatów i posterów

Aż trzy referaty poświęcono generalnym problemom taksonomii roślin (G. Gistofolini – Bolonia, E. Nardi i P. V. Arriagoni – Florencja). Ukazywały one drogi poszukiwań koncepcji gatunku i jej roli w kolejno rodzących się dziedzinach botaniki. Zastosowania botaniki, w tym także w szeroko pojętej biotechnologii, były omawiane przez pięciu referentów w ciągu jednego popołudnia.

Cały dzień poświęcono natomiast na problemy szeroko pojętych przekształceń przyrody. Wspaniałym pomysłem była zwłaszcza konfrontacja dwu referatów wstępnych, z których pierwszy trak-

tował o narodzinach życia na Ziemi w kontekście doświadczeń i teorii współczesnej biofizyki, biochemii i paleontologii, a drugi przedstawił proces unicestwiania życia. Pierwsze wystąpienie było dziełem znanego biofizyka z Mediolanu, prof. R. Maarego. Bez zbędnych szczegółów, ale w niezwykle precyzyjny i zrozumiały sposób, ukazał autor ten niepowtarzalny proces w historii planety Ziemia. Skojarzony z nim referat F. Tassiego, dyrektora Parku Narodowego Abruzzo, działacza na polu ochrony przyrody, ilustrowany był mnogością drastycznych przykładów z całego świata. Referat odwoływał się także do emocji, a nie tylko do wiedzy na temat zachodzących procesów.

Ostatni dzień Kongresu poświęcono kierunkom i metodom konserwacji zabytkowych ogrodów botanicznych i ich znaczeniu dla nauki i kultury. Szczególną uwagę poświęcono sławnemu ogrodowi Giardino d'Iris we Florencji ze światową kolekcją kosaćców i ich mieszańców. Ogród ten powstał w latach 1712-1720 z inicjatywy specjalnego towarzystwa - Società d'Iris.

Większej części obrad przewodniczyli goście zagraniczni: P. Ozenda (Grenoble), F. Ehrendorfer (Wiedeń), E. Landolt (Zürich), J.-M. Géhu (Bailleul), J. B. Faliński (Białowieża).

IV. IMPREZY TOWARZYSZĄCE

Z okazji Stulecia przygotowano 3 specjalne wystawy.

Pierwsza, stosunkowo skromna i przygotowana w sposób tradycyjny, urządzona była w holu Wydziału Rolnictwa tutejszego Uniwersytetu i przedstawiała historię Włoskiego Towarzystwa Botanicznego oraz badań leśnych i botanicznych we Włoszech. Na wystawie zaprezentowano rękopisy i oryginalne ryciny, wykonane osobiście przez dawniejszych badaczy (np. G. de Natariego do słynnych monografii mszaków i grzybów).

Druga wystawa w Muzeum Historii Myśli i Nauk ukazywała dzieła współczesnych rysowników: wizerunki roślin do flor i innych dzieł botanicznych. Wśród wykonawców tych prac, reprodukowanych także w specjalnym katalogu, znaleźli się zarówno doświadczeni badacze, jak profesor fitogeografii w Trieście, Erika Wiko-Pignatti, autorka większości rycin w monumentalnym, trzytomowym dziele swego męża, S. Pignattiego (1982) *Flora d'Italia*, jak i niedawni absolwenci botaniki, np. dr Fabio Tafefani z Uniwersytetu w Camerino.

Wreszcie trzecia wystawa to wielkie wydarzenie nie tylko naukowe, ale i kulturalne. Wystawa w Pałacu Pitti, obecnie galerii o tej samej nazwie, przedstawiała dzieła XVI i XVII-wiecznych malarzy poświęcone kwiatom, a pochodzące ze zbiorów florenckich galerii. Różnorodność i bogactwo tych dzieł zgromadzonych w kilku salach muzealnych budziły zachwyt i zdumienie. Kluczem do wystawy był wspólnie wydany i wielobarwny katalog (patrz niżej).

Do imprez towarzyszących, oprócz spotkań przy biesiadnym stole, wypada także zaliczyć specjalnie zorganizowany koncert muzyki organowej w wykonaniu największego organisty współczesnych Włoch. Impreza odbyła się w holu dawnego banku, przebudowanym na salę koncertową.

V. WYDAWNICTWA OKOLICZNOŚCIOWE

Dorobek Włoskiego Towarzystwa Botanicznego sumują przede wszystkim dwa dzieła o imponującej objętości i szacie graficznej, połączone wspólnym etui, na którym powtórzone barwne obwoluty z obu ksiązek.

Pierwsze dzieło to historia stu lat badań botanicznych we Włoszech: Pedrotti F. ed., 1988. *100 anni di ricerche botaniche in Italia (1888-1988)* - Soc. Bot. Ital., Firenze, 1126 pp. Dzieło powstało w wyniku pracy 53 autorów. W książce po zarysie historii Towarzystwa znalazły się przeglądy badań we wszystkich ważniejszych dziedzinach botaniki, łącznie z jej licznymi zastosowaniami praktycznymi. Każdy rozdział tematyczny jest bogato ilustrowany fotografiami botaników i faksymile stron tytułowych dzieł, i opatrzony bibliografią najważniejszych dokonań w danej dziedzinie. Wobec ogromu informacji historycznej i dokumentacji, które wypełniają tę książkę, liczącą ponad tysiąc stron, ograniczyć się do powtórzenia, np. danych o włoskich ogrodach botanicznych. We Włoszech jest 26 uniwersyteckich ogrodów botanicznych z najstarszym we Florencji (z roku 1545 - 2.4 ha) i najmłodszym w Cosenza (z roku 1982 - 9.5 ha). Do tej liczby trzeba dodać jeszcze 19 ogrodów (w tym ogrody roślin leczniczych, ogrody eksperymentalne) należące do innych instytucji. Dopełnieniem tego dzieła jest bibliografia zawartości czasopism wydawanych przez Włoskie Towarzystwo Botaniczne i jego poprzedników: Pedrotti F. *Indice Bibliografico dei Periodi della Società Italiana (1844-1986)* - Soc. Bot. Ital., Firenze, 495 pp. Dzieło zawiera na wstępie krótką prezentację wydawnictw periodycznych poczynając od roku 1844. Najważniejsze tytuły czasopism omówiłem wcześniej w rozdziale II niniejszego artykułu. Bibliografia w porządku alfabetycznym obejmuje 9592 pozycje artykułów i przyczynków. Indeksy tematyczne z odsyłaczami do nr pozycji zamykają tę książkę. Dla przykładu podam, że bibliografia piśmiennictwa algologicznego zawiera prawie 500 pozycji, a bibliografia piśmiennictwa fizjologicznego ponad 2200 pozycji.

Z myślą o sklonieniu naszych botaników do poszukiwania nowych tj. tańszych i efektywniejszych rozwiązań w zakresie publikacji swych książek i czasopism, informuję, że oba dzieła wydane na najwyższym poziomie edytorskim, powstały „sposobem domowym” w Dipartimento di Botanica ed Ecologia na Uniwersytecie w Camerino. Mianowicie, niedawni absolwenci tego uniwersytetu i współpracownicy profesora Pedrottiego wykonali

skład komputerowy tekstu i makiety książek, a reszta jest dziełem uniwersyteckiej drukarni w 10-tysięcznym mieście. W podobny sposób, w krótkim czasie i stosunkowo tanio wydaje się na świecie coraz więcej książek i czasopism naukowych.

W kolejności podaję kilka uwag o wspomnianych już katalogach wystaw:

MOGGI G., 1988. Il disegno botanico contemporaneo in Italia. Istituto e Museo di Storia della Scienza, Società Botanica Italiana, Firenze, 49 pp. Format katalogu 21 x 22 cm.

Katalog przedstawia w jednolity sposób twórców i ich dzieła: wizerunki roślin wykonane w różnych technikach, ale zawsze z przeznaczeniem do dzieł naukowych: flor, kluczy, monografii itd.

Każdemu autorowi rycin eksponowanych na wystawie poświęcono w katalogu 2 strony. Na rozkładówce po lewej stronie obok portretu autora, umieszczono krótki życiorys i wykaz dzieł naukowych, w których publikowano ryciny. Po prawej stronie rozkładówki prezentuje się 1 reprodukcję wybranej ryciny tego autora i wykaz eksponowanych na

wystawie rycin. W ten sposób 21 autorów przedstawionych jest w kolejności alfabetycznej. Katalog ma wielobarwną okładkę z wizerunkiem storczyka.

MOSCO M., RIZZOTTO M., eds., 1988. Fioralia florilegio dalle collezioni fiorentine del Sei-Settecento. Firenze, Palazzo-Pitti – Opere in luce 1, 149 pp. Format katalogu 24 x 17 cm.

Katalog dzieł sztuki, poświęconych kwiatom, dzięki oryginalnej koncepcji i doskonałej szacie graficznej stanowił godny przewodnik po wspaniałej wystawie w Pałacu Pitti. Katalog, podobnie jak wcześniej omówiona wystawa jest rezultatem współpracy historyków sztuki i botaników. Wydanie katalogu finansowała Banca Toscana. W katalogu omówiono dzieła i ich twórców. Reprezentowane są obrazy, rysunki, ilustrowane wydawnictwa książkowe, ale także płaskorzeźby, ceramika i różne przedmioty użytkowe, którym wizerunki kwiatów nadały znamiona dzieł sztuki.

Udział botaników w przygotowywaniu wystawy i katalogu zaznaczył się między innymi identyfikacją gatunków roślin utrwalonych pędzlem na obra-

Ryc. 3. Pamiątkowy dyplom z portretami wybitnych botaników włoskich wydany z okazji Kongresu we Florencji. Takie dyplomy otrzymali wszyscy uczestnicy Kongresu.

zach sławnych mistrzów jak: Bartolomeo Bimbi (1648–1729) i kilka dzieł anonimowych. Rezultaty tej analizy przedstawiono na stronach katalogu zamieszczając obok wielobarwnej reprodukcji obrazu schematyczny odrys identyfikujący rozpoznane gatunki. Dzięki tej formie katalogu wystawa w Pałacu Pitti mogła być przeżyciem artystycznym dla wszystkich zwiedzających, satysfakcjonując jednocześnie „wytrwałych florystów”.

Na zakończenie wypada jeszcze wspomnieć o licznych wydawnictwach specjalnych będących dziełem oddziałów (sekcji) regionalnych Włoskiego Towarzystwa Botanicznego.

W Trydencie wydano krótki rys historii działalności Towarzystwa i badań botanicznych w północnych Włoszech wraz z omówieniem pięćdziesięcioletnich dziejów alpejskiego ogrodu botanicznego Viotte di Monte Bondone (Pedrotti 1988).

Botanicy z Sardynii przygotowali na Kongres kalendarz ścienny z kolorowymi wizerunkami i mapami endemicznych gatunków roślin tej wyjątkowo interesującej pod wieloma względami wyspy.

Różnorodne wydawnictwa, pamiątki i imprezy towarzyszące były godnym dopełnieniem stułetniej rocznicy Włoskiego Towarzystwa Botanicznego. O poziomie i powodzeniu Kongresu zadecydowały nie tylko dobrobyt i tradycja kulturalna Włoch, ale i – jak sądzę – bliższe identyfikowanie się środowiska botanicznego tego kraju ze swym Towarzystwem.

Janusz B. FALIŃSKI

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

PIERWSI LAUREACI MEDALU
IM. PROF. W. SZAFERA

First winners of the Prof. W. Szafer Medal

Medal im. prof. W. Szafera został ustanowiony przez Polskie Towarzystwo Botaniczne w 1980 roku jako wyróżnienie przyznawane corocz-

nie autorom najwybitniejszych polskich prac botanicznych. Bliższe informacje na temat Medalu i regulaminu jego przyznawania zostały opublikowane w *Wiadomościach Botanicznych* (33(2): 93–94; 1989). Kształt i wielkość medalu prezentuje fotografia na stronie 20. Poniżej prezentujemy sylwetki pierwszych laureatów wyróżnionych Medalem w roku 1989.

Alicja Borowska. Docent Uniwersytetu Warszawskiego, mikolog. Urodziła się w Warszawie.

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT BOTANIKI

GRZYBY (MYCOTA)

Tom XVI

GRZYBY NIEDOSKONAŁE (*DEUTEROMYCETES*)
STRZĘPCZAKOWE (*HYPHOMYCETALES*)
CIEMNOBARWNIAKOWE FIALIDOWE
(*DEMATIACEAE PHIALOCONIDIAE*)

opracowała

ALICJA BOROWSKA

WARSZAWA — KRAKÓW 1986

Studia botaniczne na Uniwersytecie Warszawskim ukończyła w 1964 roku, po czym rozpoczęła pracę w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin tegoż Uniwersytetu. Stopień doktora nauk przyrodniczych uzyskała w roku 1973 na podstawie rozprawy *Epiksyliczne Dematiaceae (Deuteromycetes) Kampińskiego Parku Narodowego*. Od roku 1978 do chwili obecnej pełni obowiązki zastępcy dyrektora Instytutu Botaniki Uniwersytetu Warszawskiego. Jej zainteresowania badawcze dotyczą taksonomii grzybów niedoskonałych z rzędu *Hyphomycetales*, zwłaszcza rodziny *Dematiaceae*. Medal im. prof. W. Szafera otrzymała za pracę *Dematiaceae phialoconidia* opublikowaną w serii *Flora Polska, Grzyby* tom 16 (1986).

Janusz Bogdan Faliński. Profesor Uniwersytetu Warszawskiego, ekolog, fitosocjolog, ba-

Profesor J. B. Faliński z żoną prof. K. Falińską

Fot. J. Hereźniak

Vegetation dynamics in temperate
lowland primeval forests
Ecological studies in Białowieża forest

by

J.B. FALIŃSKI
(with the assistance of Krystyna Falińska)

1986 DR W. JUNK PUBLISHERS
a member of the KLUWER ACADEMIC PUBLISHERS GROUP
DORDRECHT / BOSTON / LANCASTER

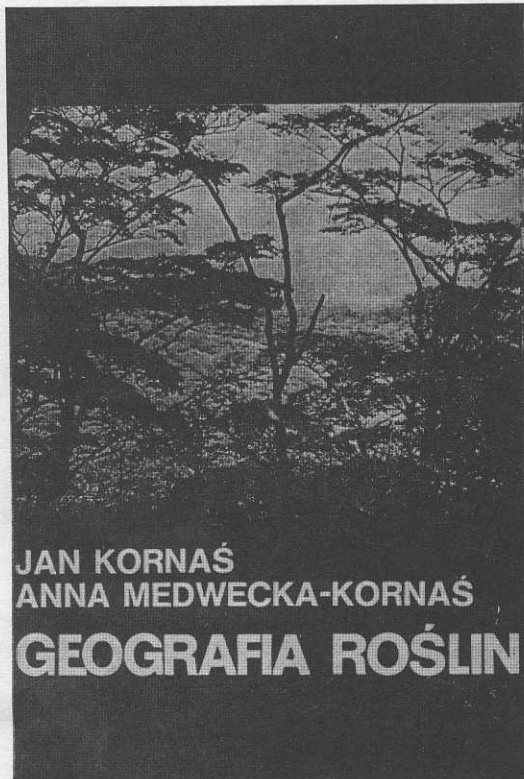
dacz przemian szaty roślinnej Polski pod wpływem oddziaływań antropogenicznych, urodził się 28 października 1934 r. w Rakoniewicach (woj. poznańskie). W latach 1953-1957 studiował biologię na Uniwersytecie Łódzkim, po czym przez krótki czas pracował jako nauczyciel w liceum w Górowie Iławckim i w Węgorzewie oraz w Stacji Botanicznej Pracowni Fitosocjologii Leśnej Instytutu Botaniki PAN w Białowieży jako asystent naukowo-techniczny. Od roku 1962 związany jest z Uniwersytetem Warszawskim jako adiunkt (1962-1968), a następnie docent (1968-1978) i profesor. Przez cały ten czas pracuje w Białowieżskiej Stacji Geobotanicznej Wydziału Biologii Uniwersytetu Warszawskiego, którą rozbudował i którą kieruje od 1967 roku. Jest założycielem i redaktorem czasopisma *Phytocoenosis* oraz autorem wielu opracowań geobotanicznych dotyczących szaty roślinnej północno-wschodniej Polski, inicjatorem i kierownikiem prowadzonych od prawie 30 lat badań nad antropogenicznymi przemianami i dynamiką roślinności w Polsce północno-wschodniej; podobne badania prowadzi we Włoszech (Gargano) i na Węgrzech (Pusztu Bugac). Jest przewodniczącym Sekcji Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej PTB, w ramach której prowadzi ożywioną działalność szkoleniową i dyskusyjną. Medal im. prof. W. Szafera otrzymał za książkę *Vegetation dynamics in temperate lowland primeval forests* (Junk, Dordrecht, 1986; współautorka prof. Krystyna Falińska).

Jan Kazimierz Kornaś. Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, taksonom, geograf i ekolog roślin, członek rzeczywisty PAN i członek honorowy PTB, autor przeszło 400 publikacji naukowych. Urodzony w Krakowie 26 kwietnia 1923 roku. Nagrodę im. W. Szafera otrzymał za współautorstwo podręcznika *Geografia roślin* (1986). Pełniejszy życiorys prof. dr Jana Kornasia ukazał się z okazji nadania Mu członkostwa honorowego PTB (*Wiadomości Botaniczne* 31(4): 197-202, 1987).

Anna Medwecka-Kornaś. Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, specjalista w zakresie ekologii, fitosocjologii i geografii roślin. Urodziła się w Krakowie. W roku 1946 ukończyła studia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Doktorat uzyskała w roku 1950 na podstawie pracy *Roślinność rezerwatu stepowego Skorocice koło Buska*. W roku 1956 została docentem a następnie profesorem nadzwyczajnym (1969) i profesorem zwyczajnym (1980). Od początku swej kariery po dziś dzień związana jest z krakowskimi placówkami naukowymi: Instytutem Badawczym Leśnictwa (1945-1947); Instytutem Botaniki UJ (1947-1963) oraz Zakładem Ochrony Przyrody PAN (1963-1973), gdzie w latach 1963-1969 pełniła funkcję kierownika. W latach 1973-1988 kierowała Zakładem Ekologii Roślin w Instytucie Botaniki UJ. Była redaktorem czasopisma *Ochrona Przyrody* (1967-1970) i serii wyda-

Prof. J. Kornaś z żoną prof. A. Medwecką-Kornaś

JAN KORNAŚ
ANNA MEDWECKA-KORNAŚ
GEOGRAFIA ROŚLIN

wniczej *Studia Naturae* (1967-1973). Jest organizatorem i kierownikiem zespołowych badań ekologicznych w Ojcowskim Parku Narodowym (1964-1966, 1985-1990), Puszczy Niepołomickiej (1967-

1973) oraz na Pogórzu Karpackim (1977-1985). Od roku 1946 jest członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Działa również aktywnie w kilku towarzystwach międzynarodowych. Opublikowała około 160 prac naukowych. Medal im. prof. W. Szafera otrzymała za współautorstwo podręcznika *Geografia roślin* (1986).

Tomasz MAJEWSKI, Zbigniew MIREK

ZEBRANIE SPRAWOZDAWCZO-WYBORCZE SEKCCI LICHENOLOGICZNEJ PTB

**Election meeting of the Lichenological Section of
the Polish Botanical Society**

Zebranie odbyło się 2.XII.1989. Wybrano na nim nowego przewodniczącego Sekcji, którym został prof. dr Stanisław Cieśliński (Kielce) oraz sekretarza w osobie dr Wiesława Fałtynowicza (Gdańsk).

Krystyna CZYŻEWSKA

ZEBRANIE SPRAWOZDAWCZO-WYBORCZE SEKCCI OGRODÓW BOTANICZNYCH

**Report and election meeting of the Botanic
Gardens Section of the Polish Botanical Society**

W dniu 23 maja 1990 w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu odbyło się zebranie sprawozdawczo-wyborcze Sekcji Ogródów Botanicznych i Arboretów PTB, na którym wybrano nowy zarząd Sekcji. Zarząd ten ukonstytuował się w następującym składzie:

przewodnicząca – dr Maria Lankosz-Mróż
– Ogród Botaniczny UJ, Kraków

z-ca przewodniczącego – mgr inż.
Wiesław Gawryś – Ogród Botaniczny PAN, Warszawa – Powsin

sekretarz – dr Bogdan Zemanek – Ogród Botaniczny UJ, Kraków

członek zarządu – dr Teresa Bielska – Ogród Botaniczny UW, Warszawa

Sekcja liczy obecnie 65 członków z 19 ogrodów botanicznych i arboretów Polski.

Maria LANKOSZ-MRÓZ

POLSKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE W ROKU 1989

The Polish Botanical Society in 1989

I. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA

W dniach 6-9 września odbył się w Katowicach 48 Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego, połączony z Walnym Zgromadzeniem Delegatów, które w dniu 6 września wybrało nowy Zarząd Główny PTB oraz Główną Komisję Rewizyjną.

Zarząd Główny

doc. Stanisław Balcerkiewicz
 doc. Jan Borkowski
 doc. Anna Bujakiewicz
 prof. Władysław Bugała
 prof. Stanisław Cieśliński
 prof. Jerzy Fabiszewski
 prof. Janusz B. Faliński
 prof. Janina Jasnowska
 prof. Jan Kornaś
 doc. Eugeniusz Kuźniewski
 doc. Karol Latowski
 doc. Maria Ławrynowicz
 prof. Tomasz Majewski
 doc. Janina Mikołajska
 dr Zbigniew Mirek
 prof. Romuald Olaczek
 prof. Benon Polakowski
 doc. Lech Ratajczak
 doc. Maria Reymanówna
 prof. Bohdan Rodkiewicz
 prof. Krzysztof Rostański
 doc. Anna Sadowska
 prof. Jadwiga Siemińska
 prof. Alina Skirgiełło
 doc. Kazimierz Szczepanek
 prof. Helena Tokarz
 dr Aurelia U. Warcholińska
 prof. Tomasz Wodzicki
 prof. Stefan Zajączkowski
 dr Tomasz Żaluski

Prezydium Zarządu Głównego

Prezes – prof. Jerzy Fabiszewski
 Wiceprezes – prof. Stefan Zajączkowski
 Sekretarz Generalny – doc. Maria Ławrynowicz
 Członkowie Prez. – prof. Stanisław Cieśliński,
 prof. Tomasz Majewski
 dr Zbigniew Mirek

W dniu 9 grudnia na posiedzeniu Zarządu Głównego dokoptowano do składu Zarządu dr Barbarę Sudnik-Wójcikowską powierzając jej funkcję Zastępcy Sekretarza Generalnego.

Główna Komisja Rewizyjna

Przewodniczący – prof. Zofia Starck
 Wiceprzewodn. – prof. Bronisław Gej
 Sekretarz – dr Krystyna Czyżewska
 Członkowie – dr Maria Górską-Zajączkowska
 prof. Tadeusz Przybylski
 prof. Jadwiga Wilkoń-Michalska

W roku 1989 działało w PTB 15 Oddziałów i 12 Sekcji.

Oddziały

1. Białystok – prof. Bazyli Czczuga
 Zakład Biologii Ogólnej AM,
 ul. Kilińskiego 1, 15–230 Białystok

2. Bydgoszcz – prof. Eugeniusz Śpiewakowski
 Katedra Botaniki i Ekologii ART,
 ul. Bernardyńska 6/8, 85–029 Bydgoszcz
3. Gdańsk – prof. Helena Tokarz
 Zakład Botaniki Farmaceutycznej AMG,
 ul. K. Marksa 107, 80–416 Gdańsk
4. Kielce – prof. Stanisław Cieśliński
 Instytut Biologii WSP,
 ul. Rew. Paźdz. 33/35, 25–518 Kielce
5. Kraków – prof. Krystyna Wasylińska
 Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN,
 ul. Lubicz 46, 31–512 Kraków
6. Lublin – doc. Renata Śnieżko
 Instytut Biologii UMCS,
 ul. Akademicka 19, 20–033 Lublin
7. Łódź – dr Aurelia U. Warcholińska
 Instytut Biologii Środowiskowej UŁ,
 ul. S. Banacha 12/16, 90–237 Łódź
8. Olsztyn – doc. Janina Mikołajska
 Katedra Ochrony Roślin ART,
 blok 26, 10–957 Olsztyn-Kortowo
9. Poznań – doc. Lech Ratajczak
 Zakład Fizjologii Roślin UAM,
 ul. Stalingradzka 14, 61–713 Poznań
10. Skierniewice – prof. Leszek Jankiewicz
 Instytut Warzywnictwa,
 ul. 22 Lipca 1/3, 96–100 Skierniewice
11. Szczecin – prof. Janina Jasnowska
 Katedra Botaniki AR,
 ul. J. Słowackiego 17, 71–434 Szczecin
12. Śląsk – prof. Krzysztof Rostański
 Katedra Botaniki Systematycznej UŚ,
 ul. Jagiellońska 28, 40–032 Katowice
13. Toruń – dr Tomasz Żaluski
 Instytut Biologii UMK,
 ul. Gagarina 9, 87–100 Toruń
14. Warszawa – prof. Janusz Ostrowski
 Instytut Przemysłu Organicznego,
 ul. Annopol 6, 03–236 Warszawa
15. Wrocław – doc. Anna Sadowska
 Instytut Nauk Geologicznych,
 ul. W. Cybulskiego 30, 50–205 Wrocław

Sekcje

- Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin – prof. Władysław Golinowski, Instytut Biologii Roślin SGGW, ul. Rakowiecka 26/30, 02–528 Warszawa
- Brjologiczna – doc. Krzysztof Jędrzejko, Katedra Botaniki Farmaceutycznej i Leku Roślinnego Śl AM, ul. Jagiellońska 4, 41–200 Sosnowiec
- Dendrologii – prof. Władysław Bugała, Instytut Dendrologii PAN, ul. Parkowa 5, 62–035 Kórnik
- Fizjologii i Biochemii Roślin – prof. Alina Kacperska-Lewak, Instytut Botaniki UW, ul. Krakowskie Przedmieście 24/26, 00–375 Warszawa
- Fykologiczna – prof. Jadwiga Siemińska, Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, ul. Lubicz 46, 31–512 Kraków

Geobotaniki – prof. Janusz B. Faliński, Instytut Botaniki UW, 17-230 Białowieża

Lichenologiczna – prof. Stanisław Cieśliński, Instytut Biologii WSP, ul. Rewolucji Paźdź. 33/35, 25-518 Kielce

Historyczna – prof. Jadwiga Dyakowska, Instytut Botaniki UJ, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków

Karpologiczna – dr inż. Romuald Kosina, Instytut Botaniki UW, ul. Kanonia 6/8, 50-328 Wrocław

Mikologiczna – prof. Alina Skirgiello, Instytut Botaniki UW, al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa

Ogrodów Botanicznych i Arboretów – doc. Kazimierz Szczepanek, Ogród Botaniczny UJ, ul. Kopernika 27, 31-501 Kraków

Paleobotaniczna – prof. Krystyna Wasylińska, Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków.

Liczba członków PTB na koniec roku 1989 wynosiła 1274.

Członkowie honorowi zagraniczni

1. prof. dr Karl Esser (RFN)
2. prof. dr Nils Fries (Szwecja)
3. prof. dr Theodore T. Kozłowski (USA)
4. prof. dr Sylwester Praty (Czechosłowacja)
5. prof. dr Władimir Rypaček (Czechosłowacja)
6. prof. dr Hans J. Schweitzer (RFN)
7. prof. dr A. Leonidowicz Tachtadzian (ZSRR)

Członkowie honorowi krajowi

1. prof. dr Stefan Białobok
2. prof. dr Wacław Gajewski
3. prof. dr Stefan Gumiński
4. prof. dr Józef Kochman
5. prof. dr Jan Kornaś
6. prof. dr Józef Małdański
7. prof. dr Adam Paszewski
8. prof. dr Szczepan Pieniążek
9. prof. dr Alina Skirgiello
10. prof. dr Tadeusz Sulma
11. prof. dr Andrzej Środoń
12. prof. dr Jan Walas

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

W 48 Zjeździe PTB w Katowicach pod hasłem *Roślina a Środowisko* wzięło udział 296 uczestników z 25 ośrodków botanicznych w kraju oraz 5 gości zagranicznych. Wygłoszono 4 referaty plenarne oraz 111 referatów w sekcjach. W ramach sesji terenowej zorganizowano 4 wycieczki do Babiogórskiego Parku Narodowego, na Pogórze Cieszyńskie i w Beskid Śląski oraz do Jury Krakowsko-Częstochowskiej i na teren Śląsko-Dąbrowskiego Okręgu Przemysłowego.

Szczegółowe sprawozdanie ze Zjazdu zostało opracowane oddzielnie. W tym miejscu Zarząd Główny pragnie wyrazić wdzięczność Kolegom z Oddziału Śląskiego, zwłaszcza Profesorowi Krzysztofowi Rostańskiemu za sprawne zorganizowanie tak licznej imprezy naukowej w trudnych warunkach ekonomicznych kraju.

W ciągu całego roku odbywały się ogólnopolskie sesje, konferencje i seminaria naukowe organizowane przez Sekcje i Oddziały PTB.

Działająca w ramach Sekcji Dendrologicznej grupa robocza *Rośliny wrzosowate* zorganizowała w dniach 22-23 maja seminarium w Wojsławicach, na którym przedstawiono 10 referatów i doniesień.

Członkowie Sekcji Dendrologicznej uczestniczyli w specjalistycznych komisjach m. in. do spraw parków dendrologicznych (w Wirtach, Glinnej i Gołuchowie) oraz arboretum (w Kopieju Górze).

Sekcja Fykologiczna zorganizowała w dniach 25-28 maja VIII Ogólnopolską Konferencję, na której przedstawiono 11 referatów i 9 posterów. Dużym zainteresowaniem cieszyły się sesje mikroskopowania oraz komputerowej obróbki danych. Uczestnicy (62 osoby, w tym 5 gości zagranicznych) wzięli też udział w wycieczkach naukowych.

Członkowie Sekcji Paleobotanicznej z Oddziału Poznańskiego i Gdańskiego zorganizowali w dniach 30-31 maja w Charzykowych k. Chojnic Ogólnopolską Konferencję na temat historii roślinności w Borach Tucholskich.

Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej oraz Oddział Gdański PTB zorganizowały w dniach 10-15 września kolejną IV Letnią Szkołę Geobotaniczną nt. *Koncepcja i metody badań biologii i ekologii roślin wydmych*. Zajęcia odbywały się w Słowińskim Parku Narodowym wg programu przygotowanego pod kierownictwem profesor H. Piotrowskiej. Udział wzięło 15 osób oraz 6 wykładowców i konsultantów.

Członkowie Sekcji Anatomii i Embriologii Roślin aktywnie uczestniczyli w XIX Konferencji Naukowo-Szkoleniowej zorganizowanej przez Komisję Mikroskopii Elektronowej Komitetu Patofizjologii Komórki PAN. Konferencja odbyła się w dniach 11-12 września w Porąbce-Kozubniku. Przedstawiono 7 posterów.

Oddział Kielecki był współorganizatorem Sesji Rady Ogrodów Botanicznych i Arboretów przy Komitecie Botaniki PAN w dniach 21-23 czerwca w Kielcach. Uczestnikami byli również członkowie Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów PTB, a całością prac kierował prof. S. Cieśliński. Przedstawiono 5 komunikatów oraz szczegółowo przedyskutowano koncepcję Świętokrzyskiego Ogrodu Botanicznego w Kielcach.

Jednym z głównych tematów działalności Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów była problematyka badań nad gatunkami zagrożonymi podejmowana przez ogrody botaniczne w warunkach ex situ.

W ubiegłym roku kontynuowano w Białowieżskim Parku Narodowym pod kierunkiem profesora J. B. Falińskiego zespołowe badania nt. *Rola roślin zarodnikowych w strukturalnej i funkcjonowaniu układów ekologicznych wyzwoleń spod długotrwałej presji antropogenicznej*. Badania podjęto przed 3 laty z inicjatywy Sekcji Geobotaniki, a uczestniczyło w nich

14 osób z Sekcji Geobotaniki, Mikologii i Lichenologii. Rezultatem ubiegłorocznych badań było zebranie 5830 dat ekologicznych odnoszących się do 383 kwadratów i 987 gatunków.

W r. 1989 w Oddziałach i Sekcjach PTB organizowano regularnie posiedzenia naukowe. W ramach prac Oddziałów odbyło się 116 posiedzeń, na których wygłoszono 130 referatów i komunikatów (w tym 18 przedstawił prelegenci z zagranicy). Największą aktywność wykazały Oddziały: Krakowski – 29 posiedzeń naukowych, Wrocławski – 10 i Lubelski – 10.

Sekcje PTB organizowały 1-dniowe Ogólnopolskie Seminaria. Szczególnie aktywnie działały Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej (4 posiedzenia, 16 referatów) i Sekcja Fizjologii i Biologii Roślin (odpowiednio 4 i 5).

Oddziały i Sekcje Towarzystwa były zaangażowane w sprawy ochrony przyrody w zakresie tworzenia i opiniowania projektów parków narodowych, krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody. Szczególne osiągnięcia mają tu Oddziały: Toruński, Lubelski, Olsztyński, Łódzki i Bydgoski. Oddział Wrocławski zakończył sukcesem działania na rzecz ochrony profilu torfowego z florą interglacjału eemskiego w Jaworzynie Śląskiej.

Prowadzono szkolenie Straży Ochrony Przyrody (Oddział Łódzki). Szeroko rozwijała się współpraca z instytucjami i organizacjami społecznymi.

III. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

PTB prowadziło działalność wydawniczą, która była ściśle związana z PWN. Od lipca 1989 zostało zlikwidowane Biuro Wydawnictw i Rozpowszechniania Nauki PAN i od tej pory PAN nie podpisuje zleceń wydawniczych (co stanowiło dla PWN i PTB gwarancję dofinansowania).

a) Kwartalniki:

- *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* – w roku 1989 ukazały się 2 zeszyty (3 i 4) tomu 57 (1988) oraz 2 zeszyty (1 i 2) tomu 58 (1989), dwa pozostałe zeszyty (3 i 4) są po pierwszej korekcie. Łączna objętość wydawnicza wynosi 49,25 arkusza.
- *Wiadomości Botaniczne* – ukazał się 1 zeszyt (4) tomu 32 (1988) oraz 3 zeszyty (1, 2 i 3) tomu 33 (1989) o łącznej objętości 33, 25 arkusza.

b) Inne:

- *Acta Agrobotanica* – nie ukazał się żaden zeszyt. W PWN są 2 zeszyty tomu 41 i 1 zeszyt tomu 42 (na który nie ma zlecenia).
- *Acta Mycologica* – nie ukazał się zeszyt 2 tomu 23, ukazały się natomiast zeszyty 1 i 2 tomu 24 (1988) o łącznej objętości 14,5 arkusza.
- *Rocznik Dendrologiczny* – w roku 1989 nie ukazał się żaden tom. W PWN znajduje się (z aktualnym zleceniem) tom 37 po II korekcie i tom 38 po I korekcie, o łącznej objętości 24 arkusza.
- *Monographiae Botanicae* – na początku 1990 roku ukazał się tom 71 (wydawany poza PWN)

o objęt. ok. 14 arkuszy. W PWN znajdują się tomy 72 i 73 (na które jednak nie ma zlecenia), ich łączna objętość wydawnicza wynosi 25 arkuszy.

Tak więc w 1989 roku z 6 wydawnictw PTB ukazały się zaledwie 3, w sumie 5 tomów, 10 zeszytów o łącznej objętości 97 arkuszy.

IV. DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE UPOWSZECZNIANIA NAUKI

1. Współpraca z uczelniami wyższymi:
 - opieka nad studenckimi kołami naukowymi – Oddział Bydgoski;
 - wycieczki dla studentów i pracowników uczelni – Oddział Olsztyński, Szczeciński, Kielecki.
 2. Współpraca z Ośrodkami Doskonalenia Nauczycieli:
 - cykl odczytów – Oddział Bydgoski i Lubelski;
 - zajęcia terenowe z ekologii roślin na kursach specjalistycznych – Oddział Gdański.
 3. Współpraca ze szkołami:
 - prelekcje, odczyty, kursy szkoleniowe dla uczniów szkół średnich – Oddział Gdański, Łódzki i Toruński;
 - zajęcia terenowe i ćwiczenia dla uczniów szkół średnich – Oddział Toruński i Szczeciński;
 - współudział w organizacji VI Konkursu Dendrologicznego dla uczniów szkół średnich i podstawowych – Oddział Łódzki;
 - udział w pracach Okręgowych Komitetów Olimpiady Biologicznej – Oddział Białostocki, Bydgoski, Kielecki, Łódzki, Olsztyński, Szczeciński i Śląski.
 4. Współpraca z organizacjami społecznymi i towarzystwami naukowymi:
 - LOP – Oddział Bydgoski, Łódzki i Szczeciński;
 - NOT – Oddział Bydgoski;
 - PTTK – Oddział Bydgoski i Szczeciński;
 - Polskie Tow. Hydrobiologiczne – Oddział Białostocki;
 - Polskie Tow. Przyrodników im. M. Kopernika – Oddział Łódzki;
 - Młodzieżowe Tow. Naukowe – Oddział Szczeciński;
 - Towarzystwo Wiedzy Powszechnej i Towarzystwo Przyjaciół Łodzi – Oddział Łódzki.
 5. Organizacja wystaw:
 - *Pierwsi rolnicy w okolicach Krakowa* (Dom Kultury w Nowej Hucie) – Oddział Krakowski;
 - Wystawa fotografii *Antropogeniczne przemiany krajobrazu Środkowej Polski* (w ramach konferencji *Flora naturalna i synantropijna w krajobrazie rolniczym*) – Oddział Łódzki;
 - Wystawa prezentująca wyniki prac badawczych prowadzonych na Spitsbergenie – Oddział Lubelski.
- Godne podkreślenia jest duże zaangażowanie w upowszechnianie wiedzy z zakresu biologii, a zwłaszcza ekologii następujących Oddziałów PTB: Łódzkiego, Toruńskiego, Szczecińskiego i Gdańskiego.

V. WSPÓŁPRACA NAUKOWA Z ZAGRANICĄ

Członkowie Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin uczestniczą w pracach Federacji Towarzystw Fizjologii Roślin (FESPP). Planowany w Polsce na wrzesień 1990 termin Sympozjum Naukowego w ramach FESPP musiał niestety ulec przesunięciu. W 1990 odbędzie się natomiast kolejny kongres w Umea.

Sekcja Paleobotaniczna należy do Międzynarodowej Federacji Towarzystw Palinologicznych (IFPS). Członkowie Sekcji brali udział wygłaszając referaty lub przygotowując postery w VIII Sympozjum Międzynarodowej Grupy Roboczej Paleobotaniki w Nitrze na Słowacji oraz w XII Międzynarodowym Spotkaniu Europejskich Botaników Czwartorzędu w CSRS.

Sekcja Fykologiczna kontynuuje współpracę z Zarządem Algologicznej Sekcji Czechosłowackiego Towarzystwa Botanicznego.

Członkowie Sekcji Mikologicznej licznie uczestniczyli w obradach X Kongresu Europejskich Mikologów w Tallinie. Prof. A. Skirgiello była honorowym przewodniczącym Kongresu. Doc. M. Ławrynowicz została wybrana na członka Prezydium European Council for Conservation of Fungi.

Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej przygotowuje się do Międzynarodowego Sympozjum Kartografii Roślinności, które odbędzie się w kwietniu 1990 r. w Warszawie.

Sekretarz Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów dr M. Lankosz-Mróz uczestniczyła w III Międzynarodowym Zjeździe Sekcji Europejsko-Śródziemnomorskiej Międzynarodowej Organizacji Ogrodów Botanicznych (IABG), który odbył się w dniach 29.05–2.06. w Budapeszcie. Materiały ze Zjazdu, poświęcone ochronie i badaniom roślinnych zasobów genowych w ogrodach botanicznych Europy, będą częściowo opublikowane w Biuletynie Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów.

Przewodniczący Sekcji Dendrologicznej prof. W. Bugała został zaproszony i uczestniczył w Zjeździe Dendrologów Niemieckich w Lipsku.

Członkowie Sekcji Karpologicznej również aktywnie uczestniczyli we wspomnianym wyżej Sympozjum w Nitrze oraz w zorganizowanym w Getyndze XII Kongresie Europejskiego Towarzystwa Badań nad Hodowlą Roślin.

Członkowie Oddziału Krakowskiego oraz Sekcji Lichenologicznej i Paleobotanicznej uczestniczyli w zorganizowaniu XIX Międzynarodowej Wycieczki Fitogeograficznej (IPE) przygotowując przewodniki i prowadząc wycieczki.

Oddział Łódzki zorganizował polsko-szwedzką konferencję naukową *Flora naturalna i synantropijna w krajobrazie rolniczym – jej znaczenie, zagrożenie i ochrona*. Konferencja odbyła się w Łodzi w dniach 2–10 lipca 1989 r., składała się z sesji referatowej i kilku sesji terenowych.

Członkowie Oddziału Lubelskiego wzięli udział

w międzynarodowej wyprawie naukowej na Spitsbergen.

VI. BIBLIOTEKA PTB

Z ramienia Zarządu Głównego działalnością Biblioteki kieruje (po śmierci doc. A. Doroszewskiej) prof. T. Majewski.

Księgozbiór Biblioteki liczy obecnie (stan na 31.12.1989) 6014 vol. wydawnictw zwartych (w tym 19 starodruków), 17517 odbitek i broszur, 17955 vol. 780 tytułów wydawnictw ciągłych.

Gromadzenie zbiorów odbywa się głównie przez wpływ z wymiany zagranicznej, a także krajowej oraz z darów. Zakupy i prenumerata czasopism z powodów finansowych były ograniczone do minimum.

Obecnie Biblioteka utrzymuje kontakty wymienne z 308 kontrahentami zagranicznymi z 48 krajów oraz z 12 bibliotekami polskimi.

W okresie sprawozdawczym w ramach wymiany zagranicznej Biblioteka otrzymała 68 vol. wydawnictw zwartych, 408 tytułów – 1043 egz. czasopism oraz 94 odbitki i broszury. Z wymiany krajowej otrzymano 10 vol. wydawnictw zwartych i 10 tytułów – 36 egz. czasopism. Na wymianę Biblioteka wysłała 1378 bieżących wydawnictw PTB i 30 egz. z lat ubiegłych. Ilość wysłanych wydawnictw bieżących uwarunkowana jest realizacją planu wydawniczego.

W roku 1989 Biblioteka prenumerowała 4 tytuły czasopism zagranicznych. W tym czasie z darów otrzymała 49 vol. wydawnictw zwartych, 7 egz. wydawnictw ciągłych i 98 odbitek broszur.

VII. ZESTAWIENIE LICZBOWE DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ PTB W 1989 ROKU

liczba członków Towarzystwa	1274
Zebrania:	
– Walne zgromadzenie Delegatów	1
– Zarządu Głównego	4
– Oddziałów (organizacyjne)	132
Działalność naukowa:	
– zjazdy, sympozja, konferencje	8
– zebrania naukowe	116
– opracowane referaty naukowe	238
– opieka nad parkami i rezerwatami	30
Wydawnictwa:	
– liczba tytułów	6
	(ukazały się 3)
– liczba wydanych arkuszy wyd.	97
Upowszechnianie nauki:	
– odczyty i prelekcje	62
– wystawy	3
– kursy, konkursy, olimpiady	12
– wycieczki botaniczne	30

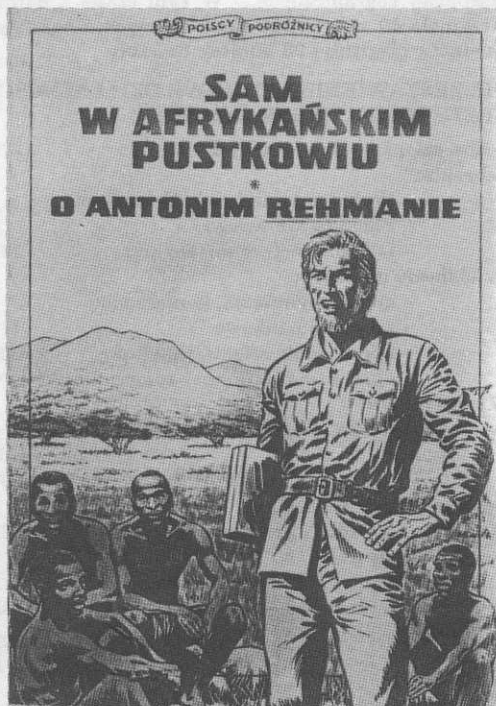
Maria ŁAWRYNOWICZ
Barbara SUDNIK-WÓJCIKOWSKA

V A R I A

BOTANIK POLSKI W KOMIKSIE

Polish botanist in comics

Sam w afrykańskim pustkowiu, 32 stronicowa broszura formatu A4, będąca komiksową wariacją na temat południowoafrykańskiej podróży Antoniego Rehmana, ukazała się w Warszawie, w roku 1988, nakładem „Sportu i Turystyki”. Jest to pierwszy polski komiks poświęcony botanikowi. Niestety, ta unikatowa pozycja rozeszła się natychmiast i zapewne nigdy nie stałaby się dostępna dla szerszych kręgów botaników, gdyby nie zdecydowana postawa członka honorowego PTB prof. dr Jana Kornasia. Uciekając się do dozwolonego w takich razach fortelu, wykupił On białego kruką z rąk profanujących to dzieło kilkulatnich wnuków. Wcześniejszy wywiad z małolatami i próba kupna w/w pozycji we wskazanym przez wnuków kiosku „Ruchu” nie powiodły się. Praca ta, z którą zapoznać powinien się każdy polski botanik, jest dostępna tylko na miejscu w prywatnej bibliotece Profesora.

R.W-B.

PIERWSZA WYSTAWA
STORCZYKOWATYCH W KRAKOWIE

First orchid exhibition in Kraków

W dniach 25–26 listopada 1989 r. odbyła się w Krakowie, w gmachu Wydziału Ogrodniczego Akademii Rolniczej, pierwsza tego typu w naszym mieście, wystawa storczykowatych, której patronowało Polskie Towarzystwo Storczykowe (PTS) im. J. Warszawicza. Pokazane zostały na niej: kolekcja mieszańców *Cattleya* i *Paphiopedilum* przygotowana przez inż. K. Batko z Ogrodu Botanicznego UJ, wolnostojąca witryna epifityczna na planie sześciokąta, wykonana przez C. Michalca, oraz podświetlony sztucznie regał z kolekcją różnych gatunków storczykowatych (m. in. *Miltonia*, *Odontoglossum*, *Paphiopedilum*) według kompozycji C. Michalca i K. Niewęglowskiego. W gablocie wystawiono zagraniczne publikacje i wydawnictwa książkowe związane z rodziną storczykowatych. Zaprezentowano również plakaty przedstawiające problemy ochrony dzikich gatunków tej grupy roślin w Polsce, a także kolekcję zagranicznych pocztówek i zbiory znaczków poświęconych storczykom. Zaprezentowano również piękne mieszańce takich rodzajów jak: *Cattleya*, *Phalaenopsis* czy *Cymbidium*, pochodzących z profesjonalnych hodowli. W trakcie trwania wystawy, średnio co godzinę, odbywał się w sali wykładowej pokaz przeźroczy pt. *Storczyki Polski*, przygotowany i obsługiwany przez członków PTS z Lublina. Wystawa wywołała duże zainteresowanie krakowian, o czym świadczą nie tylko wpisy w *Księżce Wystaw PTS* ale również fakt, że mimo niesprzyjającej aury, odwiedziło ją około 1300 osób. Zła pogoda sprawiła, że nie dotarła na czas dostawa sadzonek z Łodzi, sprzedaż których cieszyłaby się zapewne dużym powodzeniem.

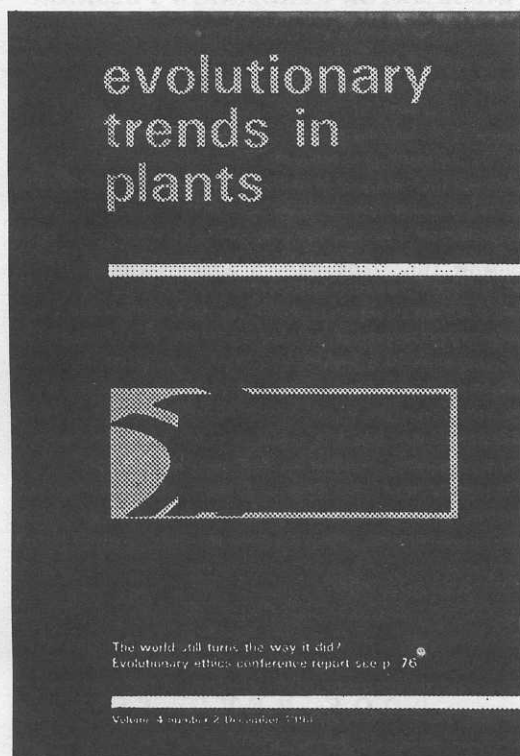
Relację z wystawy prezentowano dwukrotnie w lokalnym programie telewizyjnym: 25.XI.1989 r. w *Krońce Krakowskiej* oraz 9.I.1990 r. w *Tele-dziwiątce*. Krótki komentarz ilustrowany zdjęciami storczyków przedstawiono także w ogólnopolskim programie TV – *Panorama dnia*.

Malgorzata JAGIELLO

NOWE PERIODYKI I SERIE
NEW JOURNALS AND SERIES

EVOLUTIONARY TRENDS IN PLANTS

Czasopismo o zasięgu międzynarodowym, poświęcone szeroko pojętym zagadnieniom ewolucji w świecie roślin. Założone w roku 1987. Wydawane są dwa zeszyty w ciągu roku. Wysoką rangę pisma gwarantuje obecność w redakcji takich osób jak: H. G. Baker, J. Heslop-Harrison, G. L. Stebbins,

A. Takhtajan czy C. J. Webb. W skład 17-osobowej redakcji złożonej głównie z naukowców anglosaskich, wchodzi również profesor Eugenia Pogan z Krakowa.

Redakcja: Dr. Mark Nicholls (redaktor)
Evolutionary trends in plants
P.O. Box 74,
LEAMINGTON SPA,
Warwickshire,
CV31 1FS,
England U. K.

Zbigniew MIREK

INFORMACJA BOTANICZNA BOTANICAL INFORMATION

BIBLIOGRAFIE WYDAWNICTW ZIELNIKOWYCH

I. ROŚLINY ZARODNIKOWE

Bibliographies of Exsiccatae
I. Cryptogamae Exsiccatae

Mówiąc o „wydawnictwach zielnikowych” mamy na myśli ich łaciński odpowiednik „Exsiccata” (spol-

szczone: eksykaty). Na wydawnictwo takie składają się równocześnie dwa elementy:

- okresowo wydawane składki (zestawy, komplety) zaetykietowanych materiałów zielnikowych, obejmujące najczęściej po 25 taksonów (lub wielokrotność tej liczby; rzadko jednak więcej niż 100). Składki takie i gatunki (lub taksony niższej rangi) w ich obrębie są kolejno numerowane. Każda ze składek wydawana jest zwykle w 10, 25, 50, 75 lub 100 identycznych egzemplarzach. W każdym z nich pod określonym numerem znajduje się ten sam takson zebrany na tym samym stanowisku w obrębie jednej populacji.
- drukowany (lub powielany), numerowany wykaz gatunków (tzw. scheda) z pełną informacją o miejscu i dacie zebrania materiału, charakterystyką siedliska oraz nazwiskiem zbieracza, ewentualnie także osoby, która materiał oznaczyła. Analogiczne informacje zawarte są przy każdym z gatunków w poszczególnych zestawach zielnikowych. Każda ze sched, zwykle w formie broszury z tytułem serii (np. *Plantae Vasculares Svalbardenses Exsiccatae*, *Phycoteca Polonica*, *Lichenes Poloniae Meridionalis Exsiccati*, *Pteridophyta Poloniae Exsiccata*), autorem, numerem kolejnym, miejscem i datą wydania oraz wydawcą, dołączona jest do składki zielnikowej.

Wydawnictwa zielnikowe mają zasadnicze znaczenie w opracowaniach taksonomicznych. Należy je bezwzględnie cytować wśród materiałów stanowiących podstawę rewizji taksonomicznej nawet wtedy, gdy ze względu na brak miejsca nie wymienia się pełnej listy materiałów. Poza największymi zielnikami, które starają się zdobywać komplet ukazujących się wydawnictw tego typu, wszystkie inne zbiory mają jedynie niewielką ich część lub też nie posiadają ich wcale. Jest to zrozumiałe, zważywszy na fakt, że „eksykaty” wydawane są zwykle w nakładzie nie większym, niż 100 egzemplarzy (często mniejszym) zaś liczba zielników na świecie wynosi blisko 2500.

Polskie zbiory, choć nie są pozbawione wydawnictw tego typu, mają ich jednak znikomą liczbę. Stąd konieczność sięgania do kolekcji, gdzie przetrzymywane są materiały rozprowadzane w formie eksykatów. Orientację w dotychczas wydanych zbiorach tego typu i miejscach ich przechowywania ułatwiają krajowe i międzynarodowe wykazy („bibliografie”) wydawnictw zielnikowych. Poniżej podano cytaty takich właśnie wykazów sporządzonych dla roślin zarodnikowych (z wyłączeniem grzybów i paprotników).

SAYRE G. 1969. *Cryptogamae Exsiccatae*. An annotated bibliography 7 of published exsiccatae of Algae, Lichens, Hepaticae, and Musci. Introduction, I. General cryptogams, II. Algae, III. Lichens. *Memoirs of the New York Botanical Garden* 19(1): 1-174.

SAYRE G. 1971. Cryptogamae Exsiccatae. An annotated bibliography of published exsiccatae of Algae, Lichens, Hepaticae, and Musci. IV. Bryophyta. *Memoirs of the New York Botanical Garden* 19(2): 175-276.

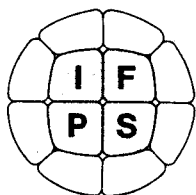
SAYRE G. 1975. Cryptogamae Exsiccatae. An annotated bibliography of published exsiccatae of Algae, Lichens, Hepaticae, and Musci. V. Unpublished Exsiccatae. 1. Collectors. *Memoirs of the New York Botanical Garden* 19(3): 277-423.

Zbigniew MIREK

MIĘDZYNARODOWY WYKAZ PALEOBOTANIKÓW

World directory of Palynologists

WORLD DIRECTORY OF PALYNOLOGISTS

compiled by
BERNARD J. CRILLEY and
ROBERT A. FENSOME
*Geological Survey of Canada, Dartmouth
Nova Scotia, Canada B2Y 4A2*

1988

Wydany przez Międzynarodową Federację Towarzystw Palinologicznych informator zawiera nazwiska około 4600 profesjonalistów (w tym 76 z Polski) pracujących w 79 krajach świata na polu palinologii. Redaktorzy Informatora zachęcają osoby, które się w nim nie znalazły do nadsyłania uzupełniających danych. Odpowiedni wzór ankiety zamieszczono na końcu Informatora. Ankiety są również dostępne w Redakcji Wiadomości Botanicznych.

Zbigniew MIREK

INFORMATOR FYKOLOGÓW POLSKICH - CZŁONKÓW SEKCJI FYKOLOGICZNEJ PTB

Polish directories of Phycologists

- members of Phycological Section of the Polish Botanical Society

Drugi z kolei (po wydanym w roku 1985) informator przynosi aktualny (na 1 stycznia 1990 r.) wykaz fykologów polskich zrzeszonych w Sekcji Fykologicznej PTB. Przy każdym z 81 nazwisk fykologów (uporządkowanych alfabetycznie) podano aktualną nazwę i adres oraz telefony instytucji zatrudniającej osobę, adres i telefon domowy oraz tematykę badawczą. Na końcu Informatora, przygotowanego przez doc. Iwo Wojciechowskiego, sekretarza Sekcji Fykologicznej PTB, zamieszczono dodatkowo pełny tekst regulaminu Sekcji. Mamy nadzieję, że ten dobry przykład zainspiruje inne sekcje PTB do sporządzenia podobnych, bardzo użytecznych wykazów, których treść będzie można włączać do okresowo przygotowywanych list członków naszego Towarzystwa.

Zbigniew MIREK

RECENZJE BOOK REVIEWS

AICHELE D. *Was blüht denn da? Wildwachsende Blütenpflanzen Mitteleuropas.* Kosmos, Gesellschaft der Naturfreunde Franckh'sche Verlagshandlung. Stuttgart 1983, ss. 400, 7 tablic z rysunkami czarnobiałymi, 1200 zdjęć kolorowych. Cena 27. - DM

Ta interesująca i ciekawie wydana pozycja na dobrym, kredowym papierze przeznaczona jest dla nieprzygotowanych jeszcze do prac florystycznych miłośników flory. Przedstawia ona około 1000 gatunków flory środkowej Europy z gromad Monocotyledoneae i Dicotyledoneae bez rodzin Gramineae i Cyperaceae.

Oznaczanie gatunków oparto tu na kolorach kwiatów (białym, żółtym, czerwonym, niebieskim, fioletowym, zielonym, brązowym), siedliskach, w których żyją poszczególne gatunki, formach życiowych, okresach kwitnienia oraz opisach gatunków.

Kolorowe ryciny wykonane przez M. Goltz-Bechte oddają wiernie zarówno istotne taksonomiczne czy morfologiczne cechy roślin jak również ich barwy. Uszeregowano je właśnie według barw kwiatów, a wśród nich według siedlisk, a dalej - rodzin i liczby płatków korony. Warto wydać tę pozycję w Polsce. Przemawia za tym ograniczony program nauczania systematyki roślin w szkołach podstawowych i średnich oraz na wyższych uczelniach. Pozycja ta może okazać się przydatna również

dla nauczycieli biologii, szczególnie w czasie wycieczek przyrodniczych (nieoceniona pomoc naukowa), początkujących florystów, turystów (wygodny format do noszenia), leśników, działaczy LOP oraz wszystkich miłośników flory i roślinności.

Paweł SZOTKOWSKI

Kleine Enzyklopädie Natur. VEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1983, ss. 883, 1000 rycin i tabel, 80 tablic. Cena 12. – M NRD

Encyklopedia Przyrody posiada inny układ niż tego typu dzieła, podzielona jest na 11 rozdziałów prezentujących zagadnienia wszystkich nauk przyrodniczych poczynwszy od astronomii a skończywszy na matematyce, która w dziedzinie cybernetyki przyczyniła się do bardziej dynamicznego spojrzenia na procesy zachodzące w przyrodzie. Układ *Encyklopedii* nie jest alfabetyczny tylko problemowy, natomiast indeks liczący 5600 haseł zawartych w poszczególnych rozdziałach zamieszczony jest na końcu książki. Aneks liczy 65 fotografii i 16 rycin kolorowych. Każdy rozdział stanowi swego rodzaju skrócony podręczny zbiór wiadomości z danej dziedziny wiedzy. Kluczowe wzory i definicje zaopatrzone są w zwięzłą interpretację ich treści, ułatwia to w znacznej mierze nieprofesjonalistom całościowe spojrzenie na prezentowaną problematykę w najnowocześniejszym ujęciu. Szereg haseł biologicznych, zwłaszcza dotyczących problemów anatomiczno-fizjologicznych potraktowanych jest ewolucyjnie w wyczerpującej, jak na małą encyklopedię, formie. *Encyklopedię* redagował zespół pod kierunkiem profesora dr habil. Christiana Weibmantela, składający się w głównej mierze z przyrodników, co również ma wpływ na jej charakter.

W literaturze światowej bardzo rzadko pojawiają się małe encyklopedie przyrodnicze zwłaszcza o ujęciu problemowym, stąd też pojawienie się na rynku wydawniczym *Kleine Enzyklopädie Natur* można uważać za ważne wydarzenie.

Marek POLAŃSKI

MILLER H. A., WHITTIER H. O., WHITTIER B. A. *Prodromus Florae Hepaticorum Polynesiae, with a key to genera*. Bryophytorum Bibliotheca, Bd 25., J. Cramer, Vaduz, 1983, ss. 423. Opr., format 23 x 14.5 cm. Cena 150. – DM. ISBN 3-7682-1373-0

Prodromus Florae Hepaticorum Polynesiae jest alfabetycznym wykazem obejmującym blisko 1500 gatunków wątrobowców stwierdzonych w okresie od 1753 do 1980 roku na ogromnym terytorium Pacyfiku. Układem oraz sposobem prezentowania danych jest niemal identyczny z analogicznym katalogiem mchów tego obszaru, opracowanym przez tych sa-

mych autorów¹. W porównaniu do tego ostatniego niniejszy wykaz obejmuje swym zasięgiem także prawie całą Melanezję (tylko bez Nowej Gwinej).

Oprócz wykazu taksonów książka zawiera klucz do oznaczania wszystkich rodzajów wątrobowców obszaru Pacyfiku, do którego włączone zostały dodatkowo rodzaje znane z terytoriów ościennych, a których znalezienie na tym terenie jest bardzo prawdopodobne. Klucz ten jak się wydaje będzie miał znaczenie uniwersalne dla całych tropików. Bibliografia do omawianej książki jest imponująca i obejmuje aż 82 strony tekstu. Oprócz standardowych prac florystycznych autorzy zrewidowali praktycznie wszystkie monografie i rozprawy taksonomiczne, zawierające jakiegokolwiek dane o wątrobowcach rejonu Pacyfiku.

Omawiane opracowanie nie powinno wymagać specjalnej rekomendacji. Każdy bryolog zainteresowany badaniami tropikalnych wątrobowców, zwłaszcza dotyczącymi ich rozmieszczenia geograficznego, będzie bez przerwy zmuszany do korzystania z niego.

Ryszard OCHYRA

GROLLE R., PIIPPO S. *An annotated catalogue of Western Melanesian Bryophytes. I. Hepaticae and Anthocerotae*. Acta Botanica Fennica 125. Helsinki, 1984, ss. 86, ryc. 2. Miękką opr., format 17.5 x 25.0 cm. Cena 55. – FIM. ISBN 951-9469-19-2

Katalog wątrobowców Zachodniej Melanezji stanowi znakomite uzupełnienie omówionego wyżej *Prodromus Florae Hepaticorum Polynesiae*. Obejmuje on bowiem swym zasięgiem Nową Gwineę, która nie była uwzględniona przez autorów amerykańskich, oraz Wyspy Salomona, Manus, New Britain, New Ireland i Bougainville. Sposobem prezentowania danych niniejszy wykaz nie odbiega od katalogu wątrobowców Polinezji. W porównaniu z nim jest on jednak krytycznym przeglądem flory wątrobowców badanego obszaru. R. Grolle dokonał rewizji gigantycznego materiału zielnikowego, w rezultacie czego około 40 nazw gatunkowych zostało zredukowanych do synonimów, a dalszych 7 zmieniło swój dotychczasowy status taksonomiczny. W pięciu przypadkach dokonana została również lektotypifikacja nazw gatunkowych.

W sumie na Nowej Gwinej i przyległych wyspach rośnie 708 gatunków wątrobowców należących do 116 rodzajów i 39 rodzin. W przybliżeniu stanowi to więc połowę liczby gatunków stwierdzonych na całym obszarze Pacyfiku. Trzeba jednak wziąć pod uwagę fakt, że w przyszłości liczba ta zostanie poważnie zredukowana w wyniku krytycznych badań taksonomicznych. Niemniej jednak omówiony tu wykaz stanowi znakomity punkt wyjściowy do takich

¹Porównaj recenzję R. Ochry, *Wiadomości Botaniczne* 27(2): 166-167; 1983.

badani, będąc bezcennym kompendium całej literatury hepatikologicznej z tego bogatego pod względem florystycznym obszaru.

Ryszard OCHYRA

SCHULTZE-MOTEL W. (red.). *Advances in bryology*. Vol. 2. J. Cramer, Vaduz, 1984, ss. 229, liczne ryciny. Opr., format 14.5 x 22.8 cm. Cena 60. – DM. ISBN 3-7682-1406-0

Drugi tom *Advances in bryology*, cennego wydawnictwa przeglądowego Międzynarodowego Zrzeszenia Briologów (IAB)², obejmuje cztery rozdziały dające pełne podsumowanie osiągnięć i aktualnego stanu wiedzy w czterech dalszych dziedzinach briologii. Dwa z nich, a mianowicie „Mitosis in bryophytes” (s. 1–63) M. W. Steera i „Desiccation and ultrastructure in bryophytes” (s. 91–134) M. J. Olivera i J. D. Bewley’a stanowią absolutne novum w literaturze briologicznej będąc przeglądem zagadnień, które jeszcze kilka lat temu były zupełnie nieznane, nawet specjalistom od cytologii roślin i ultrastruktury. Oba rozdziały są bogato ilustrowane znakomitymi zdjęciami, stanowiącymi idealne uzupełnienie ich treści. Bardzo ciekawą i pożyteczną lekturą jest obszerny rozdział „Applied bryology” (s. 133–229) H. Ando i A. Matsuo, przynoszący ogrom faktów na ogół nie znanych przeciętnemu czytelnikowi. Jest to najpełniejszy jak dotąd przegląd użyteczności mszaków w ekonomice przyrody i w życiu człowieka. Okazuje się, że mszaki to nie tylko torfowce tworzące jakże użyteczny torf; również wiele innych gatunków znajduje zastosowanie w medycynie, ogrodnictwie i sztuce dekoracyjnej. Tylko jeden rozdział H. Muhlego „Moose als Bioindikator” (ss. 65–89) daje krótki i raczej pobieżny przegląd zagadnień wiążących się z bioindykacyjnym znaczeniem mchów, ale problematyka ta doczekała się w ostatnich latach wielu obszernych rekapitulacji.

Ryszard OCHYRA

Ochrona i kultivirovanie orchidei. Tezy referatów II Wszechzwiązkowego Sympozjum (Kijów, maj, 1983). Wydawnictwo Ukrainiejskiej Akademii Nauk, Naukowa Dumka, Kijów, 1983, ss. 112

Książka zawiera streszczenia referatów II Wszechzwiązkowego Sympozjum o ochronie i kultywowaniu storczyków, które odbyło się w Kijowie w 1983 roku. Książka zapoznaje z różnymi zagadnieniami biologii i ekologii storczyków, ich rozmieszczeniem, uprawą i ochroną. Treść książki zawarta jest w trzech rozdziałach: „Problemy ogólne”, „Storczyki Związku Radzieckiego” oraz „Storczyki tropikalne”. Rozdział I informuje o biologii storczyków, ich właściwościach leczniczych, jak również o działalności, założeniach

i wytycznych pracy Europejskiej Komisji Storczykowej (W. Roost, s. 10–11). Rozdział II dotyczy rodzimych storczyków różnych krajów Związku Radzieckiego. Uwagę zwraca praca J. P. Diducha (s. 31–32) przedstawiająca aktualne badania populacji różnych storczyków w związku z ich ochroną. Zagadnienia ochrony to tezy wielu referatów tego Sympozjum, m. in. J. W. Kuk (s. 48–49) pisze o ochronie storczyków w Estonii, B. Cepurite i J. Strazdins (s. 49–52) na Litwie, a S. J. Popowicz (s. 54–56) na Ukrainie. Spektra rozwojowe populacji storczyków na Ukrainie rozważa W. G. Sobko (s. 27–29). M. G. Wachrameewa i L. W. Denisowa (s. 35–38) przedstawiają wyniki badań nad dynamiką liczebności populacji *Platanthera bifolia* Rich. i *Platanthera chlorantha* Rchb. w podmoskiewskich lasach, gdzie podlegają one antropopresji. T. P. Sizowa i M. G. Wachrameewa (s. 41–43) opisują wpływ grzybów na rozwój podziemnych organów *Platanthera bifolia* Rich. i *Dactylorhiza fuchsii* Soó.

Introdukcja zachowawcza storczyków do ogrodów botanicznych to trudne zadania. Dobre rezultaty osiągnięto w uprawie *Epipactis palustris* Crantz. (W. G. Sobko, O. N. Nefedowa, s. 45–47).

W rozdziale III W. Roost (s. 61–62) podaje biologię i ekologię *Cymbidium* Sw., a cykl rozwojowy tego storczyka opisują T. M. Czerwczenko i E. A. Sedowa (s. 63–66). Wpływ endogennych regulatorów wzrostu na rozwój *Cymbidium* Hybr. określił T. K. Majko (s. 75–77). Zainteresowani uprawą storczyków znajdą w tym rozdziale wiele praktycznych informacji. Na uwagę zasługują badania dotyczące wpływu związków organicznych krzemu na rozwój *Cymbidium* (G. G. Rusin, W. N. Tarusina, N. W. Zaimenko, s. 100–101).

Książkę zamykają rozważania na temat chorób wirusowych storczyków (A. A. Kołodoczka, T. I. Zirka, s. 105–107).

Książka dostarcza wielu informacji o aktualnych badaniach storczyków w Związku Radzieckim.

Lucyna MRÓZ

MACDONALD I. A. W., KRUGER F. J., FERRAR A. A., (red.). *The ecology and management of biological invasions in southern Africa*. Oxford University Press, Southern Africa, Cape Town, 1986 (1988), ss. XVI + 324, 43 ryc., 84 tab. Cena 39.50 randów. ISBN 0-19-570417-7

Omawiana książka podsumowuje wyniki prac prowadzonych w Republice Południowej Afryki w ramach międzynarodowego programu badawczego „Ecology of Biological Invasions”, zorganizowanego przez Komitet dla Problemów Środowiskowych (SCOPE) Międzynarodowej Rady Unii Naukowych (ICSU). Opracowanie dotyczy zjawisk przenikania zawleczonych przez człowieka gatunków roślin i zwierząt do naturalnych i na półnaturalnych ekosystemów lądowych i wodnych na obszarze na południe

²Patrz recenzja R. Ochry, *Wiadomości Botaniczne* 30(2): 204–205; 1986.

od rzek Cunene i Zambezi. Izolowana pozycja biogeograficzna południowej Afryki (państwo roślinne Capensis), niezwykle bogactwo i odrębność miejscowej flory, podatność niektórych występujących tu ekosystemów na penetrację ze strony obcych przybyszów synantropijnych, daleko idące zniszczenie przyrody na jednych obszarach, przy dobrym jej zachowaniu na innych, i bogate doświadczenia miejscowych ekologów na polu praktycznej ochrony rodzimej fauny, flory i zbiorowisk roślinnych sprawiają, że procesy inwazji biologicznych są na tym obszarze szczególnie jaskrawe, a zasób zgromadzonych na ich temat wiadomości wyjątkowo rozległy i różnorodny. Dlatego omawiane opracowanie ma – podobnie jak analogiczny tom australijski³ – wielką wartość dla polskiego czytelnika: ilustruje ogólne prawidłowości inwazji biologicznych bardzo bogatym, a zupełnie u nas nie znanym materiałem faktycznym. Książka składa się z sześciu części, obejmujących łącznie 25 rozdziałów, które wyszły spod pióra 50 autorów; 47 spośród nich pracuje w P.A. W części pierwszej przedstawiono perspektywę historyczną: dzieje zasiedlania Południowej Afryki przez człowieka i przemian wywołanych jego gospodarką oraz przebieg inwazji roślin obcego pochodzenia na tym terenie. Część drugą poświęcono na omówienie inwazji ze strony obcych gatunków zwierząt (lądowych i wodnych). Część trzecia zawiera analizę rozprzestrzenienia i roli obcych przybyszów w różnych biotach południowej Afryki: w lasach i zaroślach twardolistnych typu fynbos, na pustyniach i półpustyniach, w formacjach trawiastych i sawannowych, w wilgotnych lasach wiecznie zielonych oraz na wyspach przybrzeżnych i oceanicznych (Marion, Prince Edward). Czwarta część opracowania przedstawia próbę wyjaśnienia mechanizmów inwazji, głównie ze strony roślin. Najwięcej uwagi poświęcono tu zjawiskom rozsiewania się nasion i owoców, procesom demograficznym w populacjach inwazyjnych oraz ekofizjologii gatunków ekspansywnych (m. in. w zakresie fotosyntezy, produktywności i efektywności wykorzystywania zasobów siedliskowych). Końcowe części książki dotyczą następstw inwazji w ekosystemach lądowych i wodnych oraz teoretycznych możliwości kontroli przebiegu inwazji i praktycznych sposobów realizacji tego rodzaju zabiegów. Każdy z rozdziałów kończy się wykazem bibliograficznym (uwzględniającym przede wszystkim prace południowoafrykańskie), a cały tom zamykają dwa składowiki: systematyczny (nazw zwierząt i roślin) oraz rzeczowy.

Jan KORNAŚ

KLÖTZLI F. A. *Ökosysteme – Aufbau, Funktionen, Störungen. 2. Auflage (Uni-Taschenbücher 1479)*. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, 1989, ss.

XII + 464, 166 ryc., 87 tab. Cena 44.80. – DM. ISBN 3-437-20403-3

Omawiana książka wyróżnia się spośród licznych opublikowanych ostatnio wprowadzeń do nauki o ekosystemach swym wybitnie interdyscyplinarnym charakterem. Zawdzięcza to zapewne faktowi, że powstała jako rozwinięcie programu telewizyjnego na temat stosunku człowieka do jego przyrodniczego środowiska. Autor, zwracając się do szerokiego kręgu odbiorców nie posiadających fachowego przygotowania z zakresu ekologii, świadomie zrezygnował z wielu szczegółów, zrozumiałych tylko dla specjalisty, na rzecz zagadnień o znaczeniu bardziej ogólnym. Konsekwentnie starał się przy tym przedstawić omawiane problemy w skali globalnej, w odniesieniu do całej biosfery. Dzięki temu powstała książka nieszablona, odsłaniająca rzadko dostrzegane, szerokie perspektywy. Dla profesjonalnego biologa jest ona cenna przede wszystkim przez to, że kładzie nacisk na powiązania pomiędzy ekologią i naukami społecznymi (w zakresie ekonomii, socjologii i nauk politycznych). Opracowanie składa się z czterech części, omawiających kolejno: strukturę ekosystemów, obieg materii i przepływ energii w ich obrębie, relacje pomiędzy organizmami a środowiskiem, przede wszystkim w zakresie obrony przed szkodliwym oddziaływaniem substancji toksycznych i patogenów, oraz problematykę użytkowania i ochrony ekosystemów. Wszystkie rozdziały są bogato ilustrowane pomysłowymi oryginalnymi diagramami i podbudowane ogromnym zasobem danych faktycznych w postaci tabel liczbowych, uwzględniających informacje najświeższej daty. W książce zamieszczono również krótki słowniczek terminologiczny, bardzo obszerny wykaz literatury przedmiotu (46 str.) i składowiki rzeczowy.

Jan KORNAŚ

KEDVES M. *Paleogene fossil sporomorphs of the Bakony Mountains. Part IV. Studia Biologica Hungarica 21. Académiai Kiadó, Budapest, 1986, ss. 121, 8 ryc.*

W 1986 roku ukazał się czwarty i zarazem ostatni tom monografii M. Kedvesa podsumowujący wieloletnie badania palinologiczne paleogeńskich osadów z rejonu Gór Bakony (zachodnie Węgry). Pierwsze trzy tomy zostały opublikowane w latach 1973, 1974 i 1978 w tym samym wydawnictwie⁴. Zawierały one szczegółowy przegląd wszystkich oznaczonych sporomorf wraz z opisami i bogatą dokumentacją fotograficzną. Tom IV podsumowuje całość badań. Autor wnikliwie zanalizował materiał palinologiczny i przedstawił jego interpretację stratygraficzną i

³Por. *Wiadomości Botaniczne* 33(2): 81; 1989.

⁴Por. *Wiadomości Botaniczne* 18(2): 156-157; 1974, 19(2): 144; 1975, 23(2): 130; 1979

paleoekologiczną.

Opracowanie rozpoczyna, podobnie jak w poprzednich tomach, przegląd światowej literatury poświęconej badaniom palinologicznym starszego trzeciorzędu. Autor omówił przede wszystkim prace opublikowane po oddaniu do druku tomu III, tzn. po roku 1978, oraz szereg prac wcześniejszych pominiętych w tomach I - III.

Wyniki badań przedstawione zostały w dwóch rozdziałach. W pierwszym przeprowadzono szczegółową analizę znaczenia stratygraficznego oznaczonych 314 taksonów sporomorf. Ziarna pyłku i spory zostały zaliczone do 27 grup w zależności od ich występowania w poziomach stratygraficznych wyróżnionych w rejonie badań. Oprócz tego podane zostały listy sporomorf charakterystycznych dla osadów dolnego, środkowego i górnego eocenu oraz górnego oligocenu.

Na podstawie uzyskanych spektrów pyłkowych M. Kedves przedstawił charakterystykę palinologiczną wymienionych wyżej oddziałów paleogenu i wyróżnionych w ich obrębie poziomów stratygraficznych. W prowadzonej dyskusji uwzględnił przede wszystkim problem występowania i frekwencji różnych typów sporomorf i ich znaczenia jako wskaźników warunków środowiskowych. Rozdział drugi zawiera przegląd badanych profili wiertniczych z 16 stanowisk, reprezentujących 3 regiony geograficzne Gór Bakony. Dla każdego stanowiska omówione zostały wszystkie badane profile, każdorazowo określono rodzaj pobranego osadu, jego wiek, przeprowadzono dyskusję nad wynikami analizy pyłkowej i przedstawiono krótkie podsumowanie badań na danym stanowisku. Tę część opracowania uzupełniają 8 diagramów pyłkowych z 6 stanowisk, wybranych przez autora tak, aby dały reprezentatywny obraz paleogeńskiej mikroflory Gór Bakony.

Krótki końcowy rozdział III zawiera omówienie aktualnego stanu badań osadów starszego trzeciorzędu na obszarze Węgier. M. Kedves zwraca w nim uwagę na szereg zagadnień z zakresu taksonomii paleogeńskich sporomorf oraz stratygrafii osadów tego okresu, które powinny stać się przedmiotem badań w najbliższych latach. Przedstawiona monografia wnosi duży wkład do poznania paleogenu Europy środkowej. Jednocześnie bardzo szczegółowa część systematyczna (tomy I - III), zawierająca opisy, fotografie i liczne rysunki sporomorf jest doskonałym materiałem porównawczym dla palinologów zajmujących się całym trzeciorzędem. Imponujący jest przegląd literatury dotyczącej badań palinologicznych osadów paleogenu prowadzonych na całym świecie, liczący 731 pozycji.

Krystyna SKAWIŃSKA

Branch. Ottawa, 1989, ss. 430, 160 ryc., 159 map, 5 tabel. Cena 46.20 dolarów USA. ISBN 0-660-13102-1 (książka rozprowadzana drogą pocztową przez Canadian Government Publishing Centre, Supply and Services Canada, Ottawa, Canada K1A 0S9)

Omawiane dzieło jest pierwszą kompletną opisywą florą paprotników Kanady. W krótkim wstępie wyjaśniono zasady nomenklatury i systematyki paprotników, omówiono znaczenie danych kariologicznych dla odtworzenia ich ewolucji, naświetlono rolę procesów hybrydizacyjnych. Właściwą treść opracowania tworzą klucze do oznaczania rodzin, rodzajów i gatunków. Dla każdego gatunku podano opis morfologiczny, dyskusję stanowiska systematycznego i zmienności wewnątrzgatunkowej, liczbę chromosomów (w oparciu o dane pochodzące z Kanady) i charakterystykę zasięgu ogólnego oraz – bardziej szczegółowo – rozmieszczenia w Ameryce Północnej. Dołączono również bardzo dobre ryciny kreskowe, przedstawiające pokrój rośliny i diagnostycznie ważne szczegóły morfologiczne, a także punktową mapę rozmieszczenia w granicach Kanady. We wszystkich rodzajach, w których znane są mieszańce międzygatunkowe, podano informacje o ich cechach morfologicznych i występowaniu. Całości dopełnia słowniczek terminów morfologicznych, obszerny wykaz bibliograficzny (22 str. druku) oraz skrócony systematyczny. Książka reprezentuje bardzo wysoki poziom, zarówno co do treści jak i formy. Autorzy uwzględnili najnowsze osiągnięcia taksonomii i fitogeografii paprotników, zachowując przy tym krytyczną powściągliwość w odniesieniu do niektórych niedostatecznie ugruntowanych tendencji (m. in. w zakresie bardzo wąskiego ujmowania rodzajów, np. w obrębie widlaków). Dla użytkownika polskiego ma omawiana książka istotne znaczenie bezpośrednie: spośród uwzględnionych w niej 141 gatunków paprotników aż 52 gatunki występują w naszym kraju (9 gatunków w postaci zastępczych taksonów intraspecyficznych). Dla należytej oceny ich pozycji systematycznej i charakteru fitogeograficznego dane z Kanady mieć mogą niemałe znaczenie.

Jan KORNAŚ

KOOP H. *Forest Dynamics. SILVI-STAR: A Comprehensive Monitoring System*. Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, 1989, ss. 229 ISBN 3-540-51577-1, ISBN 0-387-51577-1

Włączenie naturalnych procesów zachodzących w lesie w system gospodarowania jest jednym z pilniejszych zadań nauk leśnych. W światowej ekologii zaś od kilkunastu lat narasta zainteresowanie rolą zaburzeń w przyrodzie i zjawiskami zachodzącymi w środowiskach mozaikowych. Procesy składające się na dynamikę lasu są więc pasjonującym problemem, zarówno dla ekologów, jak i dla badaczy zajmujących

CODY W. J., BRITTON D. M. *Ferns and fern allies of Canada*. Agriculture Canada - Research

się czysto praktycznymi zagadnieniami. Tymczasem wystarczy choćby wziąć do ręki przeglądowy artykuł Szwagrzyka (1988)⁵ by zdać sobie sprawę ze skali problemu, jakich nastrożają badania w tej dziedzinie. Spory na temat skali przestrzennej i czasowej w jakiej należy ujmować zjawiska oraz trudności metodyki skłaniają niektórych badaczy wręcz do rezygnacji z badań terenowych na rzecz modelowania komputerowego. Skłonności do ograniczania się do zjawisk zachodzących tylko w drzewostanie i do zawężania listy uwzględnianych czynników zmniejszają wartość wyników wielu badań.

Książka młodego pracownika Instytutu Gospodowania Zasobami Przyrody (Institute of Nature Management) w Leersum (Holandia) jest próbą rozwiązania tych trudności. Jej podstawą materiałową są własne badania autora przeprowadzone w kilku obiektach leśnych w Europie (zob. niżej). Autor zaproponował własny system zbierania danych o lesie. Przyjął on koncepcję hierarchicznego systemu jednostek przestrzennych, w których dynamika lasu może być ujmowana. Są to kolejno: „przestrzeń życiowa drzewa”, „jednostka regeneracyjna” (= luka), „mozaika jednostek regeneracyjnych”, „mozaika siedliskowa” i niejako niezależna od tego szeregu „jednostka roślinności runa”. Odpowiednio skonstruowany system „zagnieżdżonych” jedna w drugiej powierzchni badawczych wraz z programem odpowiednich badań na tych powierzchniach, uniezależnił metodykę zbierania danych od osobistych poglądów badacza na wybór odpowiedniej skali przestrzennej. W proponowanym systemie szeroko uwzględniono informacje o roślinności runa, o mikroreliefie i innych zjawiskach związanych z wykotami, a także dane historyczne. Aproksymacja kształtu drzew umożliwiła opisanie kształtu każdego z nich za pomocą minimalnej liczby współrzędnych. Jako miejsce przechowywania tak zebranych danych proponuje autor pamięć komputera.

Tak zapisany na dyskietce fragment lasu można oczywiście – i autor skwapliwie tę możliwość wykorzystuje – „obejrzeć” z różnych stron: „z lotu ptaka” i w przekroju, z zewnątrz i od wewnątrz. Najciekawsza z zaprezentowanych możliwości użycia zebranych informacji jest symulacja dopływu energii świetlnej do dowolnego punktu w trójwymiarowej przestrzeni wnętrza lasu. Bardzo interesująca jest też możliwość odtwarzania obrazu struktury pionowej badanego fragmentu w przeszłości na podstawie przyrostów drzew i śladów drzew już nieistniejących.

Ważną częścią książki jest demonstracja badań przeprowadzonych przez autora według zaproponowanej metodyki w kilku obiektach w Europie. Badaniami objęto: rezerwat La Tiliae we Francji, New Forest w Anglii, zarośla wierzbowe nad rzeką Rhine

we Francji, lasy bagienne w Otterskooi i na polderze Zuidelijk Flevoland (Holandia), buczyny Neuenburger Urwald (RFN) i – co najciekawsze dla polskiego czytelnika – grądy Białowieskiego Parku Narodowego. Te ostatnie badania są wynikiem współpracy autora z Białowieską Stacją Geobotaniczną UW. Związki z Puszczą Białowieską podkreślone są nie tylko licznymi cytatami w liczącym blisko 400 pozycji spisie literatury (z polskich autorów: Faliński, Olszewski, Paczowski, Piotrowska, Włoczewski) oraz zapożyczonymi rysunkami. Nawet na okładce książki znalazł się przykład rekonstrukcji struktury pionowej grądu w latach 1897, 1927, 1957 dokonanej wyżej wspomnianą metodą.

Książkę zamyka dodatek, zawierający głównie krótkie opisy użytych programów komputerowych. Słowniczek pojęć, indeks gatunków i indeks przedmiotowy są, mimo drobnych usterek, dobrą pomocą przy lekturze.

Perspektywicznym celem autora ma być stworzenie modelu symulującego dynamikę lasu. Prezentowana praca jest tylko etapem na drodze do tego celu. Henk Koop zresztą tego nie ukrywa, pisząc otwarcie o brakach w proponowanym systemie i problemach do rozwiązania. Niezależnie od tego, czy autorowi uda się taki model stworzyć, idea jego zasługuje na uwagę. Większość opracowanych dotychczas modeli dynamiki lasu jest zbudowana na podstawie arbitralnie przyjętych założeń, potem co najwyżej uszczegóławianych. Koop tworzy swój model drogą dodawania kolejnych informacji uzyskiwanych w terenie. Nie jest on ekologiem przywiązany do wygodnego fotela przed szklanym ekranem. Komputer w jego rękach jest narzędziem do przetwarzania danych terenowych, a nie generatorem jakiegoś innego, choć może łatwiejszego do modelowania świata. Może to właśnie sprawia, że każdy krótk autor jest wiarygodny, mimo, że do ostatecznego celu – i ostatecznego sprawdzenia wartości modelu – droga jest jeszcze daleka. Do stosowania od zaraz nadaje się natomiast zaproponowany, kompleksowy system zbierania informacji o lesie. Dlatego warto, aby sięgnęli po tę książkę wszyscy ci, którzy z lasem mają w swojej praktyce badawczej do czynienia, ale i ci, których interesuje komputerowe modelowanie procesów przyrodniczych.

Paweł PAWLACZYK

WALTER H., BRECKLE S. W. *Ecological systems of the geobiosphere. 3. Temperate and polar zonobiomes of northern Eurasia*. Springer-Verlag, Berlin - Heidelberg - New York - London - Paris - Tokyo - Hong Kong, 1989. Opr., ss. XII + 581, 534 ryc., 125 tab. Cena 298. – DM. ISBN 3-540-15029-3

Książka jest tłumaczeniem niemieckiego oryginału, publikowanego od kilku lat pod tytułem *Ökologie der Erde*⁶. Dwa poprzednie tomy wyda-

⁵Szwagrzyk J. 1988 - Struktura i dynamika lasu: teoria, metody badania, kontrowersje. *Wiadomości Ekologiczne* 34 (4) 355-373.

⁶Por. *Wiadomości Botaniczne* 31(4): 242; 1987.

nia angielskiego ukazały się w 1985 i 1986 r.⁷, tom czwarty i ostatni, dotyczący amerykańskiego sektora Holaraktydy, jest w przygotowaniu. Oddany obecnie do rąk czytelników tom trzeci poświęcony został omówieniu zagadnień ekologicznych i ekofizjologicznych odnoszących się do roślinności europejskich i azjatyckich części strefy umiarkowanej i zimnej. Podobnie jak tomy poprzednie opiera się on na teoretycznej koncepcji H. Waltera, dzielącej biosferę na ekosystemy strefowe (zonobiomy), przejściowe (zono-ekotony), górskie (orobiomy) i uwarunkowane szczególnymi lokalnymi stosunkami glebowymi (pedobiomy). Książka obejmuje swym zasięgiem ogromny obszar (1/6 łącznej powierzchni lądów) i dotyczy eurazjatyckich lasów zrzucających liście na zimę, borealnej tajgi, stepów, półpustyń, pustyń i tundr. Ogromna i trudno dostępna literatura z tego zakresu, przede wszystkim rosyjska i radziecka, wykorzystana została w sposób niezwykle sumienny i przemyślany. Tekst i liczne, w dużej części oryginalne lub mało dotąd znane ilustracje, zawierają ogromne bogactwo danych faktycznych. Obszerna bibliografia (18 str. druku) i skrowidz rzeczowy dopełniają całości tego bardzo udanego i pożytecznego dzieła.

Jan KORNAŚ

FRANKTON C., MULLIGAN G. A. *Weeds of Canada. 8th revised printing.* Agriculture Canada - Canadian Government Publishing Centre, Toronto, 1987, ss. 217, 101 ryc. Cena 20.35 dol. kanad. ISBN 1-55021-016-5

Flory synantropijne umiarkowanych części Ameryki Północnej i Europy mają wiele gatunków wspólnych. Jest to wynikiem wzajemnej wymiany składników, jaka zachodzi pomiędzy nimi dzięki działalności człowieka już od blisko 500 lat. Duże znaczenie przybyszów amerykańskich, zawleczonych do Europy, jest u nas powszechnie znane. Rzadko natomiast doceniana bywa ogromna, wręcz dominująca rola, jaką odgrywają rośliny europejskie w synantropijnej flory Ameryki Północnej. Omawiana książka dostarcza wielu interesujących danych w tym zakresie. Ma ona charakter przewodnika do oznaczania, w którym zestawiono charakterystyki 230 gatunków chwastów polnych, spotykanych najczęściej na terenie Kanady. Przy każdym z gatunków podano jego nazewnictwo, opis morfologiczny, pochodzenie, rozmieszczenie w Kanadzie, wymagania siedliskowe i uwagi uzupełniające (np. co do gatunków najbardziej zbliżonych). Dla 154 gatunków zamieszczono bardzo dobre rysunki, przedstawiające pokrój rośliny i szczegóły jej budowy, ważne z diagnostycznego punktu widzenia. Opisową część książki poprzedza krótki wstęp (wraz z bibliografią, a zamyka skrowidz nazw łacińskich i angielskich). Jak się okazuje, ponad 70% gatunków, uważanych w Kana-

dzie za najważniejsze chwasty polne, wywodzi się z Europy (lub Europy i przyległych obszarów zachodniej Azji), tylko około 20% tworzą chwasty pochodzenia amerykańskiego (ponad 1/3 spomiędzy nich została zawleczona na trwałe do Europy), a około 10% – gatunki azjatyckie. Zdaje się to potwierdzać znaną hipotezę, że europejskie rośliny synantropijne są szczególnie dobrze przystosowane do współżycia z człowiekiem (a tym samym szczególnie ekspansywne), gdyż stosunkowo najdawniej znalazły się pod intensywną presją selekcyjną związaną z działalnością ludzką.

Jan KORNAŚ

GELJUTA V. P. *Flora Gribov Ukrainy. Mucnistorosjanye griby.* Naukova Dumka, Kiev, 1989, ss. 256. ISBN 5-12-000790-2. Cena 5. – rbl.

W ostatnich latach wzrosło wyraźnie zainteresowanie grzybami zaliczanymi do rzędu *Erysiphales*. Ukazała się ich nowa (trzecia z kolei) monografia światowa⁸ i szereg monograficznych opracowań regionalnych, jak np.: Polski (1985), Chin (1987), Estonii (1987) i Korei (1988). Kolejną interesującą publikacją jest monografia mączniakowych Ukrainy, opracowana przez dra V. P. Geljutę z Instytutu Botaniki AN USSR w Kijowie. Zaawansowane są ponadto studia nad florą *Erysiphales* Słowacji (C. Paulech) i Bułgarii (V. Fakirowa).

Omawianą monografię (jak i inne opracowania tego rodzaju) rozpoczyna część ogólna, na którą składa się kilka rozdziałów. Pierwszy z nich zasługuje na uwagę, bowiem autor podaje w nim i omawia nowy podział Ukrainy na „rejon flory grzybów”, odbiegający znacznie od podziału przyjętego w czterech poprzednich tomach *Flory Grzybów Ukrainy*, jak również w kolejnych tomach *Flory USSR*.

W dalszych rozdziałach omówione są metody badań mączniakowych, ich cykl życiowy, a ponadto morfologia stadium niedoskonałego (grzybnia, przysticki, haustoria, konidiofory, konidia, powstawanie i kiełkowanie zarodników konidialnych) i doskonałego (kleistotecja, przyczepki, worki i askospory) oraz ich znaczenie dla taksonomii tej grupy systematycznej.

W części ogólnej zwraca uwagę czytelnika jeszcze krótki rozdział, w którym są przedstawione współczesne podziały systematyczne mączniakowych. Autor przedstawia tu również system własny (opublikowany w 1988 roku), w którym rząd *Erysiphales* dzieli na 3 rodziny (*Erysiphaceae*, *Blumeriaceae* i *Leveillulaceae*).

Kolejne rozdziały części ogólnej podają uwagi o historii badań mączniakowych na Ukrainie, stanowiąc zbadania ich flory we wszystkich rejonach florystycznych, jak również o podobieństwie flory poszczególnych rejonów (wyliczonym statystycznie i przedstawionym w postaci dendrytu).

⁷Por. *Wiadomości Botaniczne* 30(1): 93-94, 1986; 31(4): 241-242; 1987.

⁸Por. *Wiadomości Botaniczne* 33(1): 44; 1989.

Część ogólną zamyka rozdział omawiający gatunki mączniakowych, które powodują choroby roślin uprawnych i częściej hodowanych. Po tym rozdziale rozpoczyna się część systematyczna, na którą składa się charakterystyka rzędu, rodziny, opisy rodzajów i zaliczanych do nich gatunków, jak również klucze do oznaczania poszczególnych taksonów. Opisy wszystkich taksonów są stosunkowo zwięzłe, a dla każdego z nich podano obowiązującą nazwę łacińską (z pełnym cytatem bibliograficznym) i ważniejsze synonimy, jak również nazwę w języku rosyjskim. W przypadku taksonów wyższej rangi (rząd, rodzina, rodzaj) nazwa rosyjska jest transliteracją odpowiedniej nazwy łacińskiej.

Po opisach gatunków wymienione są rośliny żywicielskie i stanowiska, na których zostały zebrane lub były notowane na obszarze Ukrainy. Opisy poszczególnych taksonów zamykają uwagi o ich ogólnym rozmieszczeniu.

Uzupełnieniem tekstu są ryciny (w liczbie 32), w większości oryginalne, przedstawiające w części systematycznej otocznice z przyczepkami, worki z askosporami, szczytowe fragmenty przyczepki lub zarodniki konidialne. Stosunkowo nieliczne ryciny rekompensują efektowne zdjęcia wykonane przy użyciu skaningowego mikroskopu elektronowego i zestawione na 23 tablicach.

Zwraca uwagę fakt, że gatunki w obrębie rodzaju ułożone są w porządku alfabetycznym. Układ taki ułatwia być może korzystanie z monografii, ale nie mówi o ich pokrewieństwie. Ponadto trudniej jest porównać cechy grzybów występujących na roślinach żywicielskich, które znajdują się obok siebie w systemie (np. na przedstawicielach tej samej rodziny).

Część systematyczną zamykają wykazy roślin żywicielskich i stanowiska, na których omawiane grzyby zostały zebrane lub zanotowane tylko w stadium konidialnym (*Oidium* i *Pseudoidium*). Kolejne rozdziały to wykaz piśmiennictwa (obejmujący 248 pozycji), objaśnienie skrótów nazw rejonów „flory grzybów Ukrainy” i nazw obwodów, skróty łacińskich nazw roślin żywicielskich, jak również nazw taksonów grzybów.

Przy tej okazji warto odnotować, że flora Erysiphales Ukrainy jest znacznie bogatsza w gatunki niż flora Polski, liczy bowiem 108 gatunków, zgrupowanych w 12 rodzajach (nie licząc stadiów konidialnych). Porażają one 911 gatunków roślin żywicielskich, należących do 69 rodzin (w Polsce 94 gatunki na 620 gatunkach roślin żywicielskich należących do 56 rodzin).

Należy podkreślić, że jest to nader cenne i oryginalne opracowanie monograficzne, o wysokim poziomie merytorycznym. Jakkolwiek niektóre z zawartych w nim nowych koncepcji (rodzina Blumeriaceae, odrębny rodzaj *Golewinomyces*, zakres niektórych taksonów) zdają się być jeszcze dyskusyjne, to stanowią one dalszy, znaczący krok do pełnego poznania mączniakowych. Monografią zainteresują

się zarówno mikolodzy zajmujący się florystyką, taksonomią i geografą grzybów, jak i fitopatolodzy, bowiem będzie dla nich niezbędna do identyfikacji sprawców chorób wielu roślin.

Bogusław SALATA

CONTI F., PELLEGRINI M. *Orchidee spontanee d'Abruzzo*. Cogecstre Edizioni, 1990, ss. 192 (brak miejsca wydania)

Dzięki wieloletniej współpracy Białowieskiej Stacji Geobotanicznej UW z Instytutem Botaniki i Ekologii Uniwersytetu w Camerino we Włoszech miałem okazję zapoznania się z wyjątkową książką poświęconą storczykom regionu Abruzzo.

Pierwszy rozdział przedstawia ogólną charakterystykę obszaru objętego książką. Region Abruzzo leży w środkowych Włoszech, obejmuje część centralnych Apeninów, ma silnie zróżnicowaną rzeźbę terenu i bogatą szatę roślinną, a obfitość skał wapiennych sprzyja występowaniu storczyków. Najlepiej zachowana część regionu znalazła ochronę w Parku Narodowym Abruzzo.

Rozdział drugi traktuje ogólnie o storczykach, ich morfologii, ekologii i ochronie. Zrozumienie treści ułatwiają poglądowe ilustracje. Jednostronicowy klucz umożliwia oznaczenie okazu do rodzaju.

Dalej zaczyna się uczta dla oczu wielbicieli storczyków. Każdemu z 66 gatunków poświęcono 2 strony (rozkładówka). Na jednej stronie znajduje się krótki opis gatunku, na drugiej duże barwne zdjęcie. Materiał ilustracyjny pochodzi w zdecydowanej większości od autorów. Alfabetyczny układ pozwala na szybkie odnalezienie interesującego nas gatunku storczyka.

W końcowej części zamieszczono 22 mapy rozmieszczenia gatunków rzadkich w regionie, bibliografię (61 pozycji), indeks alfabetyczny, obejmujący także synonimy i spis treści.

Głównym atutem tej książki są z pewnością doskonale technicznie i artystycznie zdjęcia. Szkoda, że materiał ilustracyjny nie został bardziej ujednolicony (niektóre zdjęcia obejmują całe rośliny, inne tylko części kwiatostanów). Sądzę jednak, że autorzy chcieli pokazać najistotniejsze cechy gatunków, umożliwiające ich łatwe oznaczenie i stąd nieco odmienne podejście do różnych przedstawicieli Orchidaceae.

Drugi atut to druk całości na doskonałym papierze, z barwnym zdjęciem na okładce - innymi słowy szata graficzna mogąca zjednać storczykom wielu miłośników. Ważne jest także tempo w jakim się ta pozycja ukazała - od przygotowania do druku upłynęło zaledwie kilka miesięcy.

Dzieło F. Contiego i M. Pellegriniego to książka interesująca dla każdego miłośnika storczyków.

Botanicy z Uniwersytetu w Camerino wydają corocznie kilka popularnych książek, bogato ilustrowanych, poświęconych szacie roślinnej wybra-

nych obiektów fizjograficznych lub regionów Włoch. Recenzowana pozycja wszakże pod względem zamysłu i wykonania wyróżnia się wśród dotychczasowych opracowań. Omawiana książka, podobnie jak większość popularnonaukowych pozycji poświęconych przyrodzie, została wydana nakładem samorządowych władz regionalnych.

Wojciech ADAMOWSKI

TISCHLER W. *Ökologie der Lebensräume. Meer, Binnengewässer, Naturlandschaften, Kulturlandschaft*. (UTB Nr. 1535). Gustav Fischer Verlag. Stuttgart 1990, ss. XII + 356, ryc. 91, tab. 2. Cena 34.80. – DM. ISBN 3-437-20439-4

Omawiana książka, napisana przez jednego z twórców i klasyków nowoczesnej synekologii (zwłaszcza ekologii rolnej), odbiega mocno od licznych, publikowanych ostatnio opracowań podręcznikowych z tej dziedziny, poświęconych przede wszystkim formułowaniu ogólnych zasad i prawidłowości. Przedstawia ona mianowicie przegląd podstawowych środowisk i ekosystemów Ziemi, lądowych i wodnych, rozpatrywanych pod kątem przystosowań występujących w nich organizmów do warunków siedliskowych. Autor oparł się przy tym na swym własnym bogatym doświadczeniu badawczym, zgromadzonym w ciągu wielu dziesięcioleci prac terenowych i podróży naukowych. W kolejnych rozdziałach przedstawił charakterystykę środowisk wodnych – morskich, słonawowodnych i słodkowodnych, błotnych, leśnych, stepowych, pustynnych i półpustynnych oraz tundrowych i wysokogórskich. Szczególnie wiele uwagi poświęcił środowiskom stworzonym przez człowieka: rolnym i miejskim. Obszerna bibliografia obejmuje 786 tytułów. Książkę zamyka skorowidz rzeczowy i systematyczny.

Opracowanie W. Tischlera zawiera wielkie bogactwo danych szczegółowych. W dobie panującej dziś tendencji do coraz dalej idącego teoretyzowania w ekologii stanowi ono ważne przypomnienie, że bez skupienia zainteresowań na samych organizmach i bez gruntownej znajomości ich różnorodności nie możemy osiągnąć prawdziwego zrozumienia istoty procesów ekologicznych.

Jan KORNAŚ

COLDEA G. *Munții Rodnei – studiu geobotanic (Das Rodna Gebirge – geobotanische Untersuchung)*. Editura Academiei Române. București, 1990, ss. 183, tab. 74, ryc. 20, mapa. Cena 15. – lei. ISBN 973-27-0106-4

Od czasów klasycznych badań Hugona Zapałowicza w latach 1880–1888 botanicy polscy wiele uwagi poświęcali wysokim pasmom Karpat północno-wschodnich, w tym również położonym w Rumunii Góróm Rodniańskim, wyróżniającym się szczególną różnorodnością i bogactwem flory i zbiorowisk roślinnych. Opublikowana ostatnio mono-

grafia fitosocjologiczna tego pasma wzbudzi więc na pewno duże zainteresowanie również i w naszym kraju.

Książka napisana jest w języku rumuńskim, lecz dzięki niemieckiemu streszczeniu i pełnym tabelom fitosocjologicznym, zawierającym 642 zdjęcia, reprezentujące 74 jednostki syntaksonomiczne, jest w pełni użyteczna także dla czytelnika polskiego. Rozdziały wstępne poświęcone zostały charakterystyce terenu (co do położenia, granic, budowy geologicznej, rzeźby, nawodnienia i gleb), historii badań botanicznych, głównym rysom flory i piętrówemu układowi roślinności. Właściwy trzon opracowania tworzą opisy wszystkich stwierdzonych w Górach Rodniańskich typów zbiorowisk roślinnych; dla każdego z nich przedstawiono rozmieszczenie na badanym terenie, wymagania siedliskowe, skład i strukturę płatów oraz tendencje sukcesyjne. Autor oparł się przy tym na rygorystycznie zastosowanej metodyce francusko-szwajcarskiej szkoły fitosocjologicznej i w szerokiej mierze uwzględnił wyniki badań na innych obszarach górskich w Rumunii i poza jej granicami. Dzięki temu otrzymaliśmy znakomity materiał porównawczy dla naszych badań karpackich. Można co prawda dyskutować co do niektórych szczegółów przedstawionych w omawianym opracowaniu ujęć syntaksonomicznych, nie zmniejsza to jednak jego bezspornie wielkiej wartości dla geobotanicznej syntezy całych Karpat.

Końcowe rozdziały książki poświęcone są zagadnieniom ochrony i racjonalnego użytkowania szaty roślinnej Gór Rodniańskich. Całości dopełnia obszerna bibliografia, w szerokim stopniu uwzględniająca opracowania polskie (nie wyłączając najnowszych).

Jan KORNAŚ

GENIN A. *La botanique appliquée à l'horticulture. Technique et Documentation* – Lavoisier. Paris, 1990, ss. 232, 129 ryc., 9 zdjęć, tab. 5. Cena 118. – F. ISBN 2-85206-571-1

Założeniem autora książki były trzy podstawowe cele. Pierwszym było zapoznać czytelnika z anatomią, cytologią oraz morfologią. Drugim celem było wyjaśnienie, w oparciu o wiadomości z budowy roślin, czynności życiowych organizmów roślinnych. Trzecim celem było praktyczne wykorzystanie wiedzy botanicznej. Założenia te udało się autorowi bardzo dobrze zrealizować. Książka obejmuje morfologię, cytologię, anatomię, fizjologię roślin, rozmnażanie się roślin, genetykę, systematykę oraz geografie roślin z ekologią.

Wszystkie te wiadomości są podawane z przewodnią myślą praktycznego ich wykorzystania. Zastosowanie tego co wytwarza przyroda znajduje w tej książce wyjaśnienie i uzasadnienie merytoryczne. Czytelnik może łatwo przyswoić wszystkie techniki łącznie z najnowszymi osiągnięciami. Jako przykłady

podawane są tylko rośliny użytkowe.

Książka ta w pełni zasługuje na jej spopularyzowanie, tym bardziej, że jest to już jej czwarte wydanie będące dowodem dużej popularności.

Jan PILARSKI

VIDALIE H. *La culture in vitro et ses applications horticoles*. Technique et Documentation - Lavoisier. Paris, 1989, ss. 225, 67 ryc., 19 tab. Cena 135. - F. ISBN: 2-85206-504-5

Po krótkim wstępie historycznym przedstawiającym rozwój badań na kulturach *in vitro* oraz korzyści z ich stosowania, opisano podstawy fizjologiczne tych hodowli, takie jak: regulatory wzrostu odpowiednich tkanek do hodowli, wpływ stadium rozwojowego roślin oraz pory roku, zapotrzebowanie odżywcze tkanek w warunkach sterylnych oraz opis wyposażenia laboratorium do hodowli kultur *in vitro*.

W następnej części podano przykłady zastosowania różnych metod: kultury z pylników i ziarn pyłku, kultury z protoplastów, rozmnażanie wegetatywne.

W dziale dotyczącym biotechnologii opisano fuzję protoplastów i uzyskiwanie w ich wyniku mieszańce somatyczne, metody haploidalne, genetykę molekularną i jej zastosowanie w kulturach *in vitro* oraz embriogenezę somatyczną.

Dużo miejsca poświęcono wskazaniu metod, przy zastosowaniu których uzyskuje się materiał jednorodny, oraz wskazaniu metod przy zastosowaniu których uzyskany materiał charakteryzuje się dużą zmiennością.

Osobny rozdział poświęcono ekto- i endomikoryzom w kulturach *in vitro* oraz aspektowi sanitarnemu w kulturach *in vitro*, sprawom zakażeń bakteryjnych i wirusowych i uzyskiwaniu materiału pozbawionego zakażeń.

Na zakończenie omówiono aspekt praktyczny i perspektywy wykorzystywania hodowli *in vitro* do rozmnażania roślin. Recenzowana książka stanowi cenną pozycję. Dzięki bardzo kompleksowemu podejściu do tego zagadnienia, dużej ilości wiadomości teoretycznych i praktycznych może dotrzeć do bardzo szerokiego grona odbiorców, a trzecie wydanie tej książki świadczy o jej dużej popularności.

Jan PILARSKI

Informacje i zgłoszenia:

Dr Zbigniew Krzan
Pracownia Naukowo-Badawcza TPN
ul. T. Chałubińskiego 42a, 34-500 Zakopane

• KONFERENCJA OGRODÓW BOTANICZNYCH I ARBORETÓW nt: „INTRODUKCJA ROŚLIN WRAŻLIWYCH NA SUROWE ZIMY”, Wrocław, 3-5.VI.1991.

W programie m. in. zwiedzanie: Ogrodu Botanicznego UW. oraz Ogrodu Roślin Leczniczych AM we Wrocławiu, Arboretum w Łądku Zdroju i Arboretum w Wojsławicach, Palmiarni w Lubiechowie koło Wałbrzycha oraz Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie.

Informacje i zgłoszenia:

doc. Tomasz Nowak
Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego
ul. H. Sienkiewicza 23, 50-335 Wrocław

• SZKOŁA LETNIA: „WPROWADZENIE DO ARCHEOBOTANIKI”, Igołomia koło Krakowa, 8-13.VII.1991.

Kurs dla starszych studentów i młodszych pracowników nauki, botaników i archeologów.

Informacje i zgłoszenia:

mgr Maria Lityńska-Zając
Zakład Archeologii Małopolski
Instytut Historii Kultury Materialnej PAN
ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

Uwaga:

Liczba uczestników ograniczona

• KOŁOKWIUM NAUKOWE: „CHEMICZNE SKĄŻENIE EKOSYSTEMÓW W PARKACH NARODOWYCH I REZERWATACH - DOKUMENTACJA, MODELOWANIE, OCHRONA PRZED ZAGROŻENIEM”, Ojców (Ojcowski Park Narodowy), 10-12.IX.1991.

Główne zagadnienia:

- monitoring skażeń
- degradacja ekosystemów i poszczególnych populacji
- próby rekultywacji i ochrony

Informacje i zgłoszenia:

Mgr Andrzej W. Biederman
Ojcowski Park Narodowy
Muzeum im. Wł. Szafera
32-047 Ojców; tel. Ojców 40

• IV KONFERENCJA nt: „CHEMIZM OPADÓW ATMOSFERYCZNYCH, WÓD POWIERZCHNIOWYCH I PODZIEMNYCH”, Łódź, 12-14.IX.1991.

Główne zagadnienia:

- wpływ kwaśnych opadów na środowisko
- zagrożenie dla środowiska wodnego, wynikające z niewłaściwej lokalizacji i nieracjonalnej działalności gospodarczej

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

• SEMINARIUM nt: „STAN AKTUALNY I SZANSE PRZETRWANIA LASÓW TATR I KOTLINY ZAKOPIAŃSKIEJ POD PRESJĄ SKAŻEŃ POWIETRZA, WÓD”, Zakopane, 25.V.1991.

- monitoring atmosfery i środowiska wodnego

Informacje i zgłoszenia:

Dr Henryk Dubaniewicz
Komitet Organizacyjny Konferencji
Podyplomowe Studium Kształtowania i Ochrony
Środowiska
ul. Źródłowa 47; 91-735 Łódź

- INTERNATIONAL SYMBIOSIS CONGRESS, Jerusalem, Izrael, 17-22.XI.1991.

Główna tematyka:

- nutritional interactions, carbon and nitrogen metabolism
- transport mechanisms
- the host - symbiont interface
- mutual regulatory and morphogenetic effects and structural coadaptation
- regulation of symbiont population
- recognition and specificity
- molecular genetics of symbiotic interactions
- symbiotic and genetic exchange
- trophic links, recycling and conservation
- transmission of symbionts
- symbiosis and development of new structures and functions
- evolutionary consequences of symbiosis
- ecological adaptations
- ecology of the rhizosphere
- behavioral symbiosis
- symbiotic virus-host relationships

Informacje i zgłoszenia:

Prof. M. Galun
Department of Botany
The Dr George S. Wise Faculty of Life Sciences
Tel Aviv University, Ramat Aviv, Tel Aviv
69978, Izrael
Tel. 972-8-5459163, Fax 972-8-5413752

- SYMPOZIUM nt: „ZBIORY PRZYRODNICZE W POLSCE. DOKUMENTACJA I PRZEPŁYW INFORMACJI”, Bytom, 21-23.XI.1991.

Główne zagadnienia:

- ujednolicenie i komputeryzacja systemu dokumentacji zbiorów
- przepisy prawne dotyczące prowadzenia inwentaryzacji muzealiów przyrodniczych
- system informacji o zbiorach
- działalność wiodących muzeów przyrodniczych w świecie

Informacje i zgłoszenia:

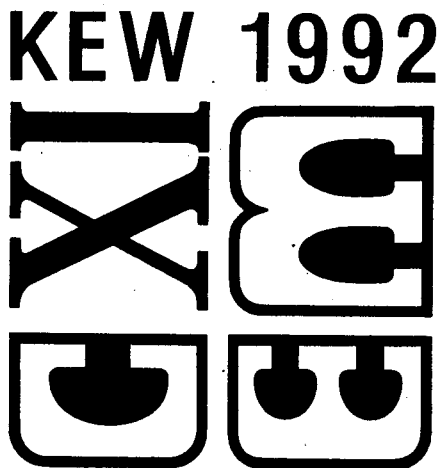
Jacek Betleja
Dział Przyrody, Muzeum Górnośląskie
Pl. Jana III Sobieskiego, 42-902 Bytom, tel. 81-82-91 w. 37

- SECOND INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON FRUCTAN, Aberystwyth, Wales, Wielka Brytania, 5-9.VII.1992.

Informacje:

Dr C. J. Pollock
AFRC Institute of Grassland and Environmental
Research
Welsh Plant Breeding Station
Plas Gogerddan
Aberystwyth
Dyfed, SY23 3EB
Wales, UK; Tel. 0970 828255. Fax: 0970 828357

- 11th CONGRESS OF EUROPEAN MYCOLOGISTS - "FUNGI OF EUROPE, INVESTIGATION, RECORDING AND CONSERVATION", Kew, Anglia, 7-11.IX.1992.

Miejszem obrad będzie Jodrell Laboratory, Lecture Theatre. Planuje się trzy główne sympozja:

- Fungi in European Eco-systems
 - Conservation of European Fungi
 - Fungal Recording and Mapping
- Przewidziano także sesję plakatową. Tradycyjnie odbędą się wycieczki przed- i pokongresowe, a także dwie krótkie wycieczki w ramach programu Kongresu.

Informacje:

Dr D. N. Pegler, The Herbarium, Royal Botanic Gardens, Kew, Richmond, Surrey TW9 2AE, UK
Tel.: (44) 81-940-1171; Fax: (44) 81-948-1197;
Telex: 296694 (KEWGAR)

- THE SECOND IAL SYMPOSIUM: "PROGRESS AND PROBLEMS IN LICHENOLOGY IN THE NETIES", Lund, Szwecja, 31.VIII.-4.IX.1992.

Główna tematyka podzielona została na ośiem sekcji:

- A. Systematics and Phylogeny (A. Thehler)
- B. Morphology and Development (R. Monegger)
- C. Ecology and Ecophysiology (L. Kappen)
- D. Chemistry and Chemotaxonomy (C. Leuckert)
- E. Bioindication and Conservation (R. Türk)
- F. Reproduction and Dispersal (S. Ott)
- G. Biogeography (D. Galloway)
- H. Lichens and Biodeterioration (M. Seward)

Informacje i zgłoszenia:

IAL 2, International Lichenological Symposium
 Dr. I. Kärnefelt
 Department of Systematic Botany
 Östra Vallgatan 18-20
 S - 22361 Lund, Szwecja

R. W-B.